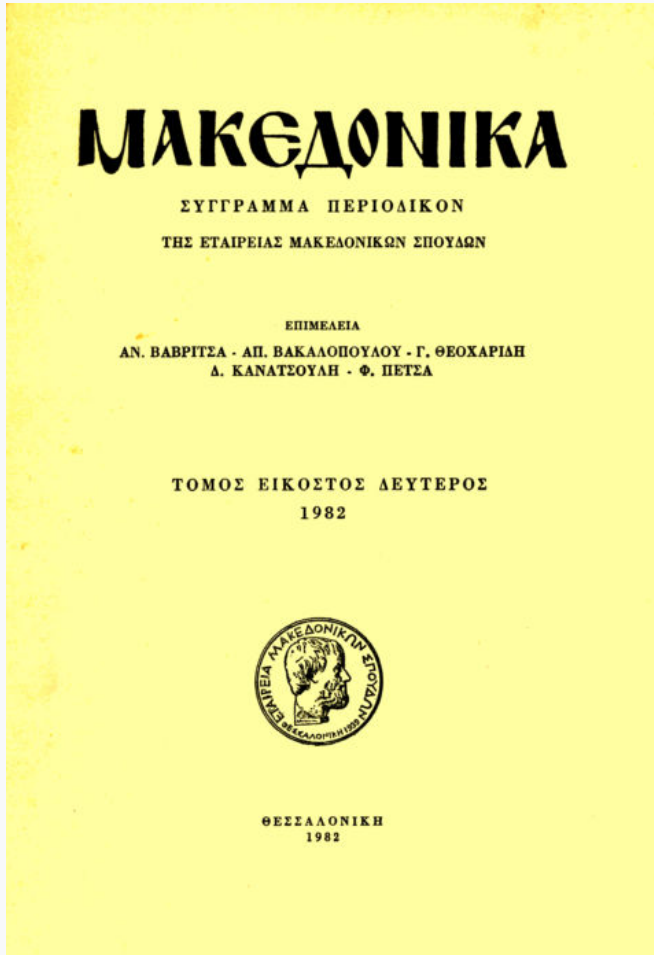

Μακεδονικά

Τόμ. 22, Αρ. 1 (1982)

Αρχιερείς Κασσάνδρειας

Απόστολος Αθ. Γλαβίνας

doi: [10.12681/makedonika.523](https://doi.org/10.12681/makedonika.523)

Copyright © 2014, Απόστολος Αθ. Γλαβίνας

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Γλαβίνας Α. Α. (1982). Αρχιερείς Κασσάνδρειας. *Μακεδονικά*, 22(1), 222–258.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.523>

ΑΡΧΙΕΡΕΙΣ ΚΑΣΣΑΝΔΡΕΙΑΣ*

Ἡ Κασσάνδρεια (Βάλτα, Κασσανδρεία) βρίσκεται στὸ μέσο σχεδὸν τῆς χερσονήσου τῆς Κασσάνδρας¹ καὶ ἀπὸ τὸ Νοέμβριο τοῦ 1870 ἔπαυσε νὰ ἀποτελεῖ ἔδρα τοῦ Μητροπολίτη, γιὰτὶ ἀπὸ τότε ἡ ἔδρα τῆς Μητρόπολης μεταφέρθηκε στὸν Πολύγυρο.

Ὡς Ἐπισκοπὴ ὑπαγόταν στὴ Μητρόπολη Θεσσαλονίκης καὶ γιὰ πρῶτη φορὰ ἀναφέρεται στὴν «ἔκθεσιν» τοῦ Λέοντος Στ' τοῦ Σοφοῦ τὸ 901 ἢ 902²:

† Τῆ Θεσσαλονίῃ Θεσσαλίας
α ὁ Κίτρος
β ὁ Βεροίης

---

* Μὲ τὸν ἐπισκοπικὸν κατάλογο Κασσανδρείας ἀσχολήθηκαν μέχρι σήμερα οἱ Michaeleis Le Quien, Oriens christianus, in quatuor patriarchatus digestus, tomus secundus, Parisiis 1740, στ. 77-78· Ἀνθιμος Ἀλεξούδης, Χρονολογικοὶ κατάλογοι τῶν ἀπὸ Χριστοῦ ἀρχιερατευσάντων κατ' ἐπαρχίας, «Νεολόγος» Κωνσταντινουπόλεως τῆς 29.1.1892, ἀριθ. 6753, σ. 3· R. Janin, Cassandria (Κασσάνδρεια), «Dictionnaire d'Histoire et de Géographie Ecclésiastiques» 11 (1949) 1305-1306· Παναγιώτης Γ. Στάμος, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας καὶ πρῶν Μελενικοῦ Εἰρηναῖος (1864-1945). (Βιογραφία), Θεσσαλονικὴ 1949, σ. 191-193· Ἀρχιμ. Θεόκλητος Φιλιππίδης, Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως Ἐπισκοπαὶ καὶ Ἐπίσκοποι (1733-1960), «Θεολογία» 31 (1960) 533-534· Παναγιώτης Γ. Στάμος, Ἡ ἠρωϊκὴ Κασσάνδρα ἀνὰ τοὺς αἰῶνας, Ἀθῆναι 1961, σ. 179-180· Τάσος Ἀθ. Γριτσόπουλος, Κασσανδρείας, Μητρόπολις, «Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια» 7(1965) 391-392· Παναγιώτης Γ. Στάμος, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος (1863-1945). Ἐκδοσις δευτέρα ἐπιρξημένη. Ὁ πρόλογος τοῦ ἀοιδίμου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χρυσάνθου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Ἀθῆναι 1970, σ. 246-247· Βασίλειος Γ. Ἀτέσης Μητροπολίτης πρ. Λήμνου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερον. Ἀνατώσεις ἐκ τοῦ «Ἐκκλησιαστικοῦ Φάρου» τ. ΝΣΤ' καὶ ΝΖ' (1974 καὶ 1975), ἐν Ἀθῆναις 1975, σ. 110-112 καὶ 316· Ἀρχιερεῖς Μητροπόλεων τινῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ ἔτους 1453 μέχρι σήμερον, Καλαμάτα 1978, σ. 54-55 καὶ Ἐπισκοπαὶ καὶ Ἐπίσκοποι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ 1800 μέχρι σήμερον, «Θεολογία» 3(1982) 999-1000.

1. Πρβλ. Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ἡ ἠρωϊκὴ Κασσάνδρα ἀνὰ τοὺς αἰῶνας, Ἀθῆναι 1961, σ. 23-26.

2. Πρβλ. Ἀποστολὸς Ἀθ. Γλαβίνα, Ἡ Ἐπισκοπὴ Λητῆς καὶ Ρεντίνης, «Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρίδα Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης» 24 (1979) 329.

$\bar{\gamma}$ ὁ Δρουγουβιτίας
 $\bar{\delta}$ ὁ τῶν Σερβίων
 $\bar{\epsilon}$ ὁ Κασσανδρείας¹.

Μέχρι τὰ μέσα τοῦ 17ου αἰῶνα ἀναφέρεται στὰ «τακτικά» ὡς ἐπισκοπὴ τῆς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης², ὕστερα ὁμοῦ παύει ἡ μνεία αὐτή, γιατί, ὅπως θὰ δοῦμε, τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1607 ἀνυψώθηκε σὲ Ἀρχιεπισκοπὴ.

1. Ὁ πρῶτος Ἐπίσκοπος Κασσανδρείας ποῦ μᾶς εἶναι γνωστός, ὁ Ἐρμολόγης, ἔζησε πολὺ νωρὶς ἀφοῦ ἔλαβε μέρος στὴ ληστρική σύνοδο τῆς Ἐφέσου (449) καὶ στὴν τέταρτη οἰκουμενικὴ σύνοδο: Ἐρμολόγης Κα(σ)-σανδρείας Μακεδονίας πρώτης καὶ Ἐρμολόγης ἐπίσκοπος Κασσανδρείας Μακεδονίας πρώτης³.

2. Ὁ ἐπισκοπικὸς κατάλογος Κασσανδρείας γιὰ μεγάλο χρονικὸ διάστημα εἶναι κενός, ἀφοῦ ὡς Κασσανδρείας Ἐπίσκοπος θεωρεῖται ὁ Ἰγνώτιος Κᾶς (ἀντὶ Κασσανδρείας;) ποῦ ἔλαβε μέρος στὴ φωτιανὴ σύνοδο τοῦ 879-880⁴.

3. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν Ἰγνάτιο ἔχουμε κενὸ μέχρι τὸ δεύτερο μισὸ τοῦ 11ου αἰῶνα, ὁπότε εἶναι γνωστός ἀπὸ τὴ σφραγίδα τοῦ Ὁσίου Λεόντιου⁵.

4. Ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 12ου αἰῶνα μᾶς εἶναι γνωστός ὁ Ἀδάμ ποῦ ἀναφέρεται σὲ πατριαρχικὴ πράξι τοῦ Πατριάρχου Γεωργίου Β' Ξιφιλίνου (1191-1198). Σύμφωνα μὲ τὴν πράξι αὐτὴ ἡ Μονὴ τοῦ Ἐυεργέτου Χριστοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατεῖχε σπουδαῖες κτήσεις στὴν Κασσανδρεία καὶ ὁ Ἐπίσκοπος τῆς Ἐπαρχίας Ἀδάμ διαμαρτυρήθηκε στοὺς ἀπεσταλμένους

1. Heinrich Gelzer, Ungedruckte und ungenügend veröffentlichte Texte der Notitiae episcopatum, ein Beitrag zur byzantinische Kirchen- und Verwaltungsgeschichte, München 1900, σ. 554.

2. Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα, Ἡ Ἐπισκοπὴ Λητῆς καὶ Ρεντίνης, ὁ.π., σ. 330, 331, 332, 333, 337, 338, 343, 344.

3. Joannes Dominicus Mansi, Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio, vol. 6, Graz 1960, στ. 609B, 847B· πρβλ. καὶ 930B. Πρβλ. ἀκόμη Michaelis Le Quien, Oriens christianus, in quatuor patriarchatus digestus, tomius secundus, Parisiis 1740, στ. 77· Μαργαρίτου Γ. Δήμιτσα, Μακεδονικά. Ἀρχαία γεωγραφία τῆς Μακεδονίας συνταχθεῖσα κατὰ τὰς ἀρχαίας πηγὰς καὶ τὰ νεώτερα βοηθήματα. Μέρος δεύτερον τοπογραφία. Τμήμα πρῶτον οὐ προτέτακται ἐν εἶδει προλόγου καὶ εἰσαγωγῆς πραγματεία ἱστορικὴ τε καὶ φιλολογικὴ, Ἀθήνησι 1874, σ. 402.

4. Joannes Dominicus Mansi, Sacrorum Conciliorum, ὁ.π., vol. 17A-18A, στ. 373E. Πρβλ. R. Janin, Cassandria (Κασσανδρεία), «Dictionnaire d'Histoire et de Géographie Ecclésiastiques» 11(1949) 1306, ποῦ δὲ δέχεται μὲ βεβαιότητα ὅτι ὁ Ἰγνάτιος ἦταν Κασσανδρείας Ἐπίσκοπος.

5. V. Laurent, Le corpus des sceaux de l'empire byzantin. Tome V: L'Eglise. Première partie I. L'Eglise de Constantinople A. La Hiérarchie, Paris 1963, σ. 343-344.

τῆς Μονῆς ποὺ ἔρχονταν νὰ εἰσπράξουν τὰ ἀγαθὰ¹. Τὸ κείμενο τῆς πατριαρχικῆς αὐτῆς πράξης, ὅπως τὴν ἐξέδωκε ἀπὸ κώδικα τῆς Μονῆς Εἰκοσιφοίνισσας τοῦ Παγγαίου ὁ Α. Παπαδόπουλος-Κεραμεύς, ἔχει ὡς ἑξῆς:

Γεώργιος ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως κτλ.

... Ἀλλὰ καὶ Μωσῆς ὁ δημαγωγὸς ἐφίστᾳ μὲν τῷ λαῷ καὶ χιλιάρχους καὶ ἑκατοντάρχους τοὺς κρίνοντας, πλὴν εἶ τι ρῆμα ὑπέρογκον καὶ Μωσαϊκῆς δεόμενον ἐπικρίσεως πάλιν πρὸς αὐτὸν ἀνεφέρετο κόκκειθεν τὸ τέλος καὶ τὴν σύμβασιν ἀπελάμβανεν. Οὕτω καὶ ὁ τῆς καθ' ἡμᾶς ἱεραρχίας θεσμὸς καὶ τοῖς ἐπισκοποῦντας μὲν ταῖς ἑκασταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἀγιοτάταις ἐκκλησιαίς ἐφίστησι καὶ δίδωσι τοὺς κηδεμόνας τῶ ἐκ Χριστοῦ παρονομαζομένῳ πληρώματι, καὶ ἀρχιεπισκόποις καὶ ἐπισκόποις πιστεύεται τοὺς πιστεύοντας δίκαιον δ' ἂν εἶη πάντως, εἴ τί πον ταῖς ἐκκλησιαίς σκανδαλοποιὸν ἐγγίνεται καὶ ἀμφίμαχον καὶ τὴν τοῦ ἐπισκόπου ὑπερβαῖνον ἐπίκρισιν, τῇ καθ' ἡμᾶς οἰκουμένην συνόδῳ τοῦτο ἀναγκάσθαι, ὡς ἂν ἐντεῦθεν γένοιτό τις συνασπισμὸς καὶ οὕτως ἅπαν σκάνδαλον ἀπελαύνοιτο· ἐπεὶ καὶ ἄλλως ποιμένι ἂν προσέλθῃ ποιμῆν, εἴ τινα θῆρα τῇ ποίμνῃ καθορῶν ἐπωρῶμενον ὅς, κἂν μὴ διὰ τῆς αὐτοῦ ἑάβδου δύναιτο τῆς ποίμνης ἐκσοβεῖν τὸ ἐπίβουλον, τὴν βακτηρίαν προσλήψοιτο τοῦ συμποίμενος καὶ κατενέγκοι βαρύτεραν πληγὴν τῷ συλλαγωγεῖν σπεύδοντι τὸ ποίμνιον.

Ὡστε τίνες ἂν εἴημεν, εἰ μὴδὲ τοὺς ποιμένας ζηλοῖμεν, μὴδὲ προσβοηθήημεν τοῖς συμποίμειν, τῆς ἐξ ἡμῶν συνάσεως χρῆζουσιν, ὁποίας καὶ Ἀδάμ τὸν θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον Κασσανδρείας καὶ Βρυῶν κατενόησαμεν δέεσθαι; Ἐπεὶ γὰρ ὁ τῆς καθ' αὐτὸν ἀγιοτάτης ἐπισκοπῆς Κασσανδρείας περιχωρὸς τῇ κατὰ τὴν μεγαλόπολιν σεβασμῖα τοῦ Ἐδερῆτον Χριστοῦ κατὰ δεσποτειαν διαφέρει μονῆ καὶ οἱ τὴν τῶν ἐποίκων εἰσπραξιν ἐνεργήσοντες ἐκείσε κατὰ καιροὺς ἀποστέλλονται, οὐκ ὀλίγα δρωσιν, ὡς περιχηρήημεν, ἐπὶ τῇ ἐνορίᾳ τῆς τοιαύτης ἐπισκοπῆς...².

1. V. G r u m e l, Les registes des actes du Patriarcat de Constantinople. Vol. I. Les actes des Patriarches. Fasc. III. Les registes de 1043 à 1206, Socii Assumptionistae Chalcedonenses 1947, σ. 187-188· N. 1188· R. J a n i n, La géographie ecclésiastique de l'empire byzantin, Première partie. Le siège de Constantinople et le Patriarcat Oecuménique. Tome III. Les églises et les monastères, Paris 1969², σ. 508. Πρβλ. R. J a n i n, Cassandria, ὁ.π., στ. 1306· Π a ν α γ ι ῶ τ ο υ Γ. Σ τ ᾶ μ ο υ, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος (1863-1945). Ἐκδόσεις δευτέρα ἐπισημμένη. Ὁ πρόλογος τοῦ αἰοῖμου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χρυσάνθου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Ἀθῆναι 1970, σ. 246.

2. Α. Παπαδόπουλος-Κεραμεύς, Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς Σταχυολογίας ἢ συλλογῆ ἀνεκδότων καὶ σπανίων ἑλληνικῶν συγγραφῶν περὶ τῶν κατὰ τὴν Ἐφῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν καὶ μάλιστα τῆς τῶν Παλαιστινῶν, τόμος τέταρτος, Πετροῦπολις 1897 (Bruxelles 1963), σ. 113-114. Γιά τίς Βρυές (αἱ Βρύαι) ἰδὲς J a c q u e s L e f o r t, De Bolbos à la plaine du Diable. Recherche topographique en Chalcidique byzantine, «Tra-vaux et Mémoires» 7(1979) 483-484.

5. Στις ἀρχές τοῦ 13ου αἰώνα ἐγίνε στὸ ναὸ τῆς Ἁγίας Σοφίας Θεσσαλονίκης ἡ χειροθεσία τοῦ Ἁγίου Σάββα τῆς Σερβίας σὲ Ἀρχιμανδρίτη ἀπὸ τὸ Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Κωνσταντῖνο Μεσοποταμίτη. Στὴν τελετὴ αὐτὴ παρέστησαν ἐπίσης οἱ Ἐπίσκοποι Ἀρδαμερίου Δημήτριος, Ἰερισσοῦ Νικόλαος καὶ Κασσανδρείας Μιχαήλ¹.

6. Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1259 ὁ αὐτοκράτορας Μιχαήλ Ζ' Παλαιολόγος μὲ χρυσόβουλλο ἐδῶρισε στὴ Μονὴ τῆς Λαύρας τὸ χωριὸ Τοξόμπος, ἐπικύρωσε τὰ κτήματα τῆς Μονῆς μὲ τὰ προνόμια τοῦς καὶ ἐβεβαίωσε ὅτι ὁ ἴδιος θὰ ἐξετάζει καὶ θὰ κρίνει κάθε ὑπόθεσι τῆς Μονῆς. Σύγχρονο μὲ τὸ χρυσόβουλλο αὐτὸ ἀντίγραφο ὑπέγραψε ὁ ἐτελής ἐπίσκοπος τῆς ἀγιωτάτης ἐπισκοπῆς Κασσανδρείας καὶ Βρονῶν Βασίλειος².

7. Στις 12 Ἀπριλίου 1284 ὁ Ἐπίσκοπος Κασσανδρείας κῆρ Γεώργιος ἦταν παρὼν στὴ σύνταξι τῆς διαθήκης τοῦ πρώην Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Θεοδώρου Κεραμέα³.

8. Μέχρι τὶς ἀρχές τοῦ 16ου αἰώνα καὶ πάλι ὁ ἐπισκοπικὸς κατάλογος Κασσανδρείας μένει κενός. Ὁ Κασσανδρείας Ἰάκωβος μᾶς εἶναι γνωστός ἀπὸ τὸ συναξάριο τῆς Ἀκολουθίας τοῦ Ὁσίου Διονυσίου ποῦ συνέθεσε ὁ Εὐγένιος Γιαννούλης ὁ Αἰτωλὸς († 6 Αὐγούστου 1682) καὶ ἀπὸ τὸν ἀνώνυμο συγγραφέα τοῦ βίου τοῦ Ἁγίου Διονυσίου ποῦ περιέχεται στὸν κώδικα 180 τῆς Μονῆς Δοχειαρίου⁴. Σύμφωνα μὲ τὶς δύο αὐτὲς πηγὲς ὅταν ὁ νεαρὸς Διονύσιος (Δανιὴλ λεγόταν τότε) ἔφτασε στὶς Καρυές, προερχόμενος ἀπὸ τὰ Μετέωρα, καὶ θέλησε νὰ προστεθεῖ στὴ συνοδεία τοῦ πνευματικοῦ Γαβριήλ, ποῦ ἀσκήτευε στὴ Σκήτη τοῦ Πρωτάτου, δὲν ἐγίνε δεκτὸς γιατί δὲν εἶχε γένεια. Ὁ Γαβριήλ συμβούλευσε τότε τὸν Διονύσιο νὰ παραμείνει ἔξω ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὅρος καὶ νὰ ἐπανέλθει μόλις ἀποκτήσει γένεια. Ὁ Διονύσιος ὑπάκουσε στὴ συμβουλὴ τοῦ Γαβριήλ καὶ πῆγε κοντὰ στὸν

1. Paul Lemerle, Antré Guillou, Nicolas Svoronos, avec la collaboration de Denise Papachryssanthou, Actes de Lavra. Première partie. Texte, Paris 1970, σ. 231· Μ. Ζιβόγινοβιτς, Ἐπισκέψεις καὶ παραμονές τοῦ Ἁγίου Σάββα στὴ Θεσσαλονίκη, «Actes du XVe Congrès International d'Etudes Byzantines Athènes-Septembre 1976 IV Histoire. Communications», Athènes 1980, σ. 443· Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα, Ἀρχιερείς τῆς Ἐπισκοπῆς Ἀρδαμερίου, «Μακεδονικά» 20(1980) 11. Γ. Ι. Θεοχαρίδου, Μία ἐξαφανισθεῖσα σημαντικὴ μονὴ τῆς Θεσσαλονίκης. Ἡ μονὴ Φιλοκάλου, «Μακεδονικά» 21(1981) 339.

2. Paul Lemerle, André Guillou, Nicolas Svoronos, Denise Papachryssanthou, Actes de Lavra II. De 1204 à 1328. Texte, Paris 1977, σ. 5· πρβλ. καὶ σ. 8.

3. Paul Lemerle, André Guillou, Nicolas Svoronos, Denise Papachryssanthou, Actes de Lavra II, ὁ.π., σ. 30· πρβλ. καὶ σ. 28, 29.

4. Σπυρίδωνος Π. Λάμπρου, Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἑλληνικῶν κωδίκων, τόμος πρῶτος, Amsterdam 1966, σ. 256.

Ἐπίσκοπο Κασσανδρείας Ἰάκωβο, στὸν Ἅγιο Μάμα, ὅπως ἀναφέρει ὁ ἀνώνυμος βιογράφος τοῦ κώδικα 180 (φ. 424α). Ἀπὸ τὴ διήγηση αὐτὴ φαίνεται ὅτι ὁ Ἰάκωβος ἦταν Ἐπίσκοπος Κασσανδρείας ὅπως ὀνόμασε γύρω στὰ 1510¹.

9. Τὸ Σεπτέμβριο τοῦ 1560 ὁ Κασσανδρείας Κάλλιστος ὑπογράφη γράμμα τοῦ Πατριάρχου Ἰωάσαφ σχετικὸ μὲ τοὺς βαθμοὺς συγγενείας².

10. Ὁ Κοσμάς ὑπογράφει μὲ ἄλλους πολλοὺς τὴν καθαίρεση τοῦ Πατριάρχου Ἰωάσαφ τοῦ Μεγαλοπρεπῆ τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1565³. Ἐπίσης σὲ γράμμα τοῦ Πατριάρχου Μητροφάνη (4 Σεπτεμβρίου 1568) «περὶ διαφορᾶς τῶν Σιμωνοπετριτῶν ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὁρει» ἀναφέρεται ὅτι τὸ ἔτος 7075 (1566/67) ὁ Μητροπολίτης Ἰερισσοῦ καὶ Ἁγίου Ὁρους Δαυὶδ καὶ οἱ Ἐπίσκοποι Κασσανδρείας Κοσμάς καὶ Λητῆς καὶ Ρεντίνης Δαμασκηνός, ὕστερα ἀπὸ πρόσταξη πατριαρχικῆ πῆγαν ἐπιτόπου καὶ ἔδωσαν τὸ δίκαιο, στὴν ὀριακὴ διαφορὰ, στοὺς Σιμωνοπετριτῆς⁴.

1. Ἀποστόλου Ἄθ. Γλαβίνας, Ὁ Ἅγιος Διονύσιος ὁ ἐν τῷ Ὀλύμπῳ, Θεσσαλονίκη 1981, σ. 12, 13, 79. Πρβλ. Μανουὴλ 1. Γεδεών, Ὁ Ἄθως, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 5 (1884-1885) 78 ὑποσ. 55. Σφάλλων, ὅπως φαίνεται, οἱ Ἀνθίμοι Ἀλεξούδη, Χρονολογικοὶ κατάλογοι τῶν ἀπὸ Χριστοῦ ἀρχιερατευσάντων κατ' ἐπαρχίας, «Νεολόγος» Κωνσταντινουπόλεως τῆς 29.1.1892, ἀριθ. 6753, σ. 3. Τάσος Ἄθ. Γριτσόπουλος, Κασσανδρείας, Μητρόπολις, «Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια» 7(1965) 392, καὶ Ὁ Παναγιώτης Γ. Στάμος, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, δ.π., σ. 246, ποὺ τοποθετοῦν τὸν Ἰάκωβο στὰ ἔτη 1554-1560. Ἰδὲς καὶ Βασιλείου Γ. Ἀέση Μητροπολίτου πρ. Λήμνου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερον. Ἀνατώσεις ἐκ τοῦ «Ἐκκλησιαστικοῦ Φάρου» τ. ΝΕΤ' καὶ ΝΖ' (1974 καὶ 1975), ἐν Ἀθήναις 1975, σ. 110 καὶ τοῦ Ἰδίου, Ἀρχιερεῖς Μητροπόλεων τινῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ ἔτους 1453 μέχρι σήμερον, Καλαμάτα 1978, σ. 54-55.

2. Emile Legrand, Bibliographie hellénique ou description raisonnée des ouvrages publiés en grec par des grecs au XVe et XVIe siècles, tome second, Paris 1885 (Bruxelles 1963), σ. 2' Μανουὴλ Ἰω. Γεδεών, Κανονικὰ διατάξεις. Ἐπιστολαί, λύσεις, θεσπίσματα τῶν ἁγιωτάτων Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου μέχρι Διονυσίου τοῦ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως, τόμος δεῦτερος, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1889, σ. 70' Τάσος Ἄθ. Γριτσόπουλος, Κατάλογοι τῶν χειρογράφων κωδίκων τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Σχολῆς Δημητσάνης, «Θεολογία» 24 (1954) 225. Ὁ R. Jannin, Cassandria, δ.π., σ. 1306, ἀναφέρει τὸν Κάλλιστο στίς 7 Σεπτεμβρίου 1560, χωρὶς ὁμῶς νὰ μᾶς δίνει τὴ δυνατότητα νὰ διακριβώσωμε τὴν ἀκρίβεια τῆς χρονολογίας αὐτῆς.

3. Martinus Crusius, Turcograeciae libri octo, Basiliae 1584, σ. 174 (173). Μητροπολίτου Σάρδεων Γερμανοῦ, Συμβολὴ εἰς τοὺς πατριαρχικοὺς καταλόγους Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τῆς ἀλώσεως καὶ ἐξῆς, «Ὁρθοδοξία» 9 (1934) 79 ὑποσ. 73. Πρβλ. Michaelis Le Quien, Oriens christianus, δ.π., σ. 78. Μαργαρίτου Γ. Δημίτσα, Μακεδονικά, δ.π., σ. 402' Ἀνθίμου Ἀλεξούδη, Χρονολογικοὶ κατάλογοι, δ.π., σ. 3, ποὺ τοποθετοῦν τὸ γεγονός τῆς καθαίρεσης καὶ τὸν Κοσμά τὸ 1560.

4. Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, Δύο κώδικες τῆς βιβλιοθήκης Νικο-

Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1569 ὁ *Κασσανδρείας Καλλίνικος* (:) ὑπογράφει ἔγγραφο τοῦ Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Ἰωάσαφ μὲ τὸ ὄποιο βεβαιώνεται ὅτι ὁ Βεροίας Θεοφάνης Μαλάκης δώρισε τὸ Ναὸ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου Θεσσαλονίκης στὴ Μονὴ Βλατάδων. Ὁ Παπαγεωργίου διάβασε στὸ ἔγγραφο Καλλίνικος μὲ ἐρωτηματικό¹, ἐνῶ ὁ Μυστακίδης *Κωνσταντῖνος*². Μήπως ὁμως καὶ οἱ δύο αὐτὲς ἀναγνώσεις εἶναι λαθεμένες καὶ θὰ πρέπει νὰ ποῦμε ὅτι πρόκειται γιὰ τὸν *Κοσμᾶ Κασσανδρείας καὶ Δρουνοβητείας*, ὁ ὁποῖος μαζί μὲ τὸν Ἐπίσκοπο Ἱερισσοῦ καὶ Ἁγίου Ὀρους Ἀκάκιο ὑπογράφει στὶς 10 Φεβρουαρίου 1580 ἀναφορὰ πρὸς τὸν Πατριάρχη Ἱερεμία Β' γιὰ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐξαρχικῆς ἀποστολῆς τους στὸ Ἅγιον Ὄρος ποῦ εἶχε ὡς σκοπὸ νὰ ἐξετάσουν διαφορὰ ἀνάμεσα στὶς Μονὲς Λαύρας καὶ Φιλοθέου γιὰ ἓνα κομμάτι γῆς ποῦ βρισκόταν πέρα ἀπὸ τὸ Μυλοπόταμο καὶ τὸ διεκδικοῦσαν οἱ Λαυριῶτες ἐνῶ ἀνήκε στὸς Φιλοθεῖτες³.

11. Γιὰ τὸν *Εὐθύμιος* δὲν ἔχομε ἄλλη μαρτυρία ἐκτὸς ἀπὸ ἐκεῖνη ποῦ ἀναφέρεται στὴν καθάρισή του (1604) ποῦ ἔγινε δεκτὴ καὶ ἐπικυρώθηκε ἀπὸ τὸν Πατριάρχη Ραφαήλ⁴.

λάου Καρατζᾶ, «Ἐπετηρὶς Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσοῦ» 8 (1904) 30-31· πρβλ. Μανουὴλ Ἰω. Γεδεών, Πατριαρχικαὶ Ἐφημερίδες. Εἰδήσεις ἐκ τῆς ἡμετέρας ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας 1500-1912, ἐν Ἀθήναις 1938, σ. 519.

1. Πέτρος Ν. Παπαγεωργίου, Ἡ ἐν Θεσσαλονίκῃ μονὴ τῶν Βλαταίων καὶ τὰ μετόχια αὐτῆς, «Byzantinische Zeitschrift» 8 (1899) 412. Πρβλ. Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα, Μητροπολιταὶ τινες Θεσσαλονίκης κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα, «Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης» 19 (1974) 312, ποῦ ἀκολουθεῖ τὸν Παπαγεωργίου.

2. Βασ. Α. Μυστακίδου, Διάφορα περὶ Θεσσαλονίκης σημειώματα. Ἡ Μονὴ τῶν Βλαταίων καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔγγραφα. Μητροπολιταὶ Θεσσαλονίκης, Ἐπισκοπαὶ κτλ., «Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος σύγγραμμα περιοδικόν, Πρακτικά καὶ ἐκθέσεις τῶν ΛΕ', ΛΣΤ', ΛΖ', Συλλογικῶν ἐτῶν 1895-1899» 27 (1895-1899, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1900) 376β. Τὸν Μυστακίδη ἀκολουθοῦν οἱ R. Janin, Cassandria, δ.π., στ. 1306, Ἀλέξανδρος Λέτσας, Ἱστορία τῆς Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονικὴ 1961, σ. 464, Τ. (Ἄσθων) Ἀθ. Γρ. (Ἰτσόπουλος), Κασσανδρείας, Μητροπολις, δ.π., στ. 392, Παναγιώτης Γ. Στάμος, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, δ.π., σ. 246 καὶ Γεώργιος Α. Στογιόγλου, Ἡ ἐν Θεσσαλονίκῃ πατριαρχικὴ μονὴ τῶν Βλατάδων, Θεσσαλονικὴ 1971, σ. 187. Ὁ Βασίλειος Γ. Ἀτέσης δέχθηκε στὴν ἀρχὴ τὸν Καλλίνικο, Ἐπισκοπικὸν κατάλογοι, δ.π., σ. 110, καὶ ἀργότερα πρόσθεσε καὶ τὸν Κωνσταντῖνο, Ἀρχιερεῖς Μητροπόλεων τινῶν, δ.π., σ. 54.

3. W. Regel, E. Kurtz et B. Korabiev, Actes de Philothée, St. Petersburg 1913 (Amsterdam 1975), σ. 34, 36· πρβλ. καὶ σ. 37.

4. Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα, Βραχέα τινὰ περὶ Μητροπολιτῶν Θεσσαλονίκης, «Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης» 20 (1975) 248. Πρβλ. Κ. Ν. Σάθα, Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη, τόμος Γ', ἐν Βενετίᾳ 1872 (Ἀθήνα 1972), σ. 559· Ἀνθίμου Ἀλεξοῦ δὲ, Χρονολογικοὶ κατάλογοι, δ.π., σ. 3· Μ. Ι. Γεδεών, Σημειώσεις εἰς ἀναγραφὰς μητροπολιτῶν Θεσσαλονί-

12. Τὸ ἔγγραφο τῆς καθάρσεως τοῦ Εὐθυμίου δὲν σώζεται ἀλλὰ γι' αὐτὴν πληροφοροῦμαστε ἀπὸ τὴν πράξη ἐκλογῆς τοῦ διαδόχου τοῦ Δαμασκηνοῦ τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1607¹. Πατριάρχης ἦταν τότε γιὰ δευτέρη φορά ὁ Νεόφυτος Β' (1607-1612) καὶ ὁ ἴδιος τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1607 ἀνύψωσε τὴν Ἐπισκοπὴ Κασσανδρείας σὲ Ἀρχιεπισκοπὴ καὶ ἔτσι ὁ Δαμασκηνὸς εἶναι ὁ πρῶτος Ἀρχιεπίσκοπός της. Τὸ ἔγγραφο τῆς ἐκλογῆς τοῦ Δαμασκηνοῦ ἔχει ὡς ἑξῆς:

Ἐπειδὴ Εὐθύμιος ὁ χρηματίσας πρὸ καιροῦ ἐπίσκοπος Κασσανδρείας καθαιρέσει νομίμῳ καθυπεβλήθη παρὰτε τον ἰδίον μητροπολίτου Θεσσαλονίκης κνρ Κοσμᾶ, καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπων, καὶ προσέτι, τῶν προσκληθέντων πλησιοχώρων ἀρχιερέων τῶν ἀναπληρωσάντων τὴν τελείαν σύνοδον, διὰ τὰ κατ' αὐτοῦ λαληθέντα καὶ ἀποδειχθέντα πολλὰ καὶ ποικίλα ἐγκλήματα καὶ ἀτοπήματα κατὰ τόπον, ἦν δὴ καὶ καθαιρέσειν καὶ ὁ πατριαρχεύσας κνρ Ῥαφαὴλ καὶ ἀποδεξάμενος, ἐκύρωσε καὶ ἐβεβαίωσε· καὶ μέγας ὁ τόπος ἀπροστάτευτος, τιμηθεὶς ἤδη σὺν Θεῷ εἰς ἀρχιεπισκοπὴν, γνώμη τῆς παρατηχούσης ὑπερτελοῦς ἱερᾶς συνόδου τῶν καθευρεθέντων ἀρχιερέων, τοῦτον χάριν προστάξει τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν ἀθέντου καὶ δεσπότη τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, συνήλθομεν ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ νέου πατριαρχείου καὶ ἐποιήσαμεν ψόφους κανονικὰς εἰς τὴν ἀγιωτάτην ταύτην ἀρχιεπισκοπὴν Κασσανδρείας, καὶ πρῶτον μὲν ἐθέμεθα τὸν ὀσιώτατον ἐν ἱερομονάχοις κνρ Δαμασκηνόν, καὶ δεύτερον τὸν ἐν ἱερομονάχοις κνρ Ἀβακούμ, ὡς ἐπιστῶθημεν ἐκ τῆς μαρτυρίας τῶν τιμιωτάτων καὶ λογιωτάτων κληρικῶν τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας, μέγαν ὀήτορος κνρ Γεωργίου, καὶ τοῦ μέγαν ἐκκλησιάρχου κνρ Μιχαήλ, ὡς εἶπον ἐωρακέναι τὴν ἐκείνου καθαιρέσειν, δι' ἧ καὶ κατεστρώθησαν ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ κώδιμ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας. Ἐν ἔτει, Ἱερισ^φ, μηνὶ δεκεμβρίῳ^φ, ἰνδ. ζης (7116-5509=Δεκ. 1607)².

κης, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 23 (1903) 255· Louis Petit, Nouveaux évêques de Thessalonique, «Echos d'Orient» 6 (1903) 296· Μανουὴλ Ι. Γεδεών, Πατριαρχικαὶ Ἐφημερίδες, δ.π., σ. 81· R. Janin, Cassandria, δ.π., στ. 1306· Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ἡ ἠρωϊκὴ Κασσάνδρα, δ.π., σ. 100, 179· Τ(άσου) Ἀθ. Γρ(ιτσοπούλου), Κασσανδρείας, Μητρόπολις, δ.π., στ. 392· Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, δ.π., σ. 246· Βασιλείου Γ. Ἀτέση Μητροπολίτου πρ. Λήμνου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, δ.π., σ. 110 καὶ Ἀρχιερεῖς Μητροπόλεων τινῶν, δ.π., σ. 54.

1. Κ. Ν. Σάθα, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη, δ.π., σ. 559· Ἀνθίμου Ἀλεξοῦδη, Χρονολογικοὶ κατάλογοι, δ.π., σ. 3· Μ. Ι. Γ(εδεών), Εἰδήσεις ἱστορικὰ παροραθεῖσαι, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 32 (1912) 362.

2. Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα, Βραχέα τινά, δ.π., σ. 248-249· πρβλ. τοῦ Ἰδίου, Μητροπολίται Θεσσαλονίκης κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, «Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρίδα Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης» 22 (1977) 80-81.

13. Τὸν Δαμασκηνὸ διαδέχτηκε στὴν Ἀρχιεπισκοπὴ Κασσανδρείας ὁ Σισώης ποὺ ὑπογράφει τὸ Μάιο τοῦ 1611 πρᾶξη τοῦ Πατριάρχου Νεοφύτου Β' γιὰ ὑποθέσεις γάμου¹. Ἰ' Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κασσάνδρας Ἰωάννης ποὺ ὑπογράφει ἐπίσης τὸ Μάιο τοῦ 1611 πατριαρχικὸ καὶ συνοδικὸ ἐπικυρωτικὸ γράμμα γιὰ τὴ Μονὴ τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ τοῦ Στηριώτη² εἶναι ὁπωσδήποτε ὁ Σισώης.

Ὁ Πατριάρχης Τιμόθεος Β' (1612-1620) τὸ 1612³ ἢ 1616⁴ ἐπανεφέρε τὴν Ἀρχιεπισκοπὴ Κασσανδρείας στὴν τάξη τῆς Ἐπισκοπῆς καὶ ἔτσι ὁ Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Παῖσιος αὐξήσε τὰ ὄρια τῆς δικαιοδοσίας του. Ὁ διάδοχος τοῦ Τιμοθέου Κύριλλος Λούκαρης (1620-1623) ποὺ δὲν συμπαθοῦσε τὸ Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Παῖσιο, γιὰ τὸ 1612 συνέβαλε καὶ ὁ Παῖσιος στὴν ἀπομάκρυνσή του ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη, ὅπου ἦταν τοποτηρητὴς τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, ἀνύψωσε καὶ πάλι τὴν Ἐπισκοπὴ Κασσανδρείας σὲ Ἀρχιεπισκοπὴ. Ὁ Παῖσιος ὅμως δὲν ἤσυχασε. Κατέφυγε στὴν πατριαρχικὴ σύνοδο, ἔδειξε στὰ μέλη τῆς συνόδου τὸ μεμβράνινο συνοδικὸ γράμμα τοῦ Πατριάρχου Τιμοθέου Β', μὲ τὸ ὁποῖο ἡ Ἐπαρχία Κασσανδρείας ἐπανῆλθε στὴ δικαιοδοσία τῆς Μητρόπολης Θεσσαλονίκης, καὶ μὲ νέο συνοδικὸ γράμμα, τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1620, ἐπέτυχε νὰ ἐπικυρωθεῖ ἀκόμη μία φορὰ ἡ ὑπαγωγὴ τῆς Ἐπαρχίας Κασσανδρείας

1. Ἰ. Ἀθανασίου Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου, Ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν τῶν εἰς δώδεκα βιβλίον Η' Θ' καὶ Γ' ἦτοι τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν (1453-1789). (Ἐκ χειρογράφου ἀνεκδότου τῆς ἱεραῆς μονῆς τοῦ Σινᾶ). Ἐκδιδόντος Ἀρχμ. Γερμανοῦ Ἀφθονίδου Σιναΐτου, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1870, σ. 127. Α. Παπαδοπούλου Κεραμέως, Κατάλογος τῶν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ χειρογράφων βιβλίων, «Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος Παράρτημα τοῦ Κ-ΚΒ τόμου», ἐν Κωνσταντινουπόλει 1892, σ. 99· πρβλ. Μανουὴλ Ἰω. Γεδεών, Πατριαρχικαὶ Ἐφημερίδες, ὁ.π., σ. 519.

2. Fr. Miklosich et Jos. Müller, Acta et Diplomata graeca mediæ aevi sacra et profana, volumen quintum, Vindobonae 1887, σ. 148. Ὁ R. Janin, Cassandria, ὁ.π., σ. 1306, ὁ Τ(άσος) Ἀθ. Γρ(ιτσόπουλος), Κασσανδρείας, Μητρόπολις, ὁ.π., σ. 392 καὶ Ὁ Βασίλειος Γ. Ἀτέσης Μητροπολίτης πρ. Λήμνου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., σ. 111 καὶ ἀρχιερεῖς Μητροπόλεων τινῶν, ὁ.π., σ. 54, ἀναφέρουν τὸν Ἰωάννη ποὺ πρέπει νὰ διαγραφεῖ ἀπὸ τὸν κατάλογο.

3. Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη ἦτοι κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ ἀγιοτάτου ἀποστολικοῦ τε καὶ καθολικοῦ ὀρθοδόξου πατριαρχικοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων καὶ πάσης Παλαιστίνης ἀποκειμένων ἐλληνικῶν κωδίκων, τόμος τέταρτος, Πετρούπολις 1899, σ. 21. Ὁ N. Omikios Michael Varois, Codex (B) Beta of the Ecumenical Patriarchate of Constantinople. Aspects of the history of the Church of Constantinople, Brookline 1975, σ. 19 καὶ 22, ἔχει Ὀκτώβριος ἢ Νοέμβριος 1612 [πρβλ. Ἀθ. Α. Ἀγγελόπουλου, «Μακεδονικὰ» 17 (1977) 470].

4. Βασ. Α. Μυστακίδου, Διάφορα περὶ Θεσσαλονίκης σημειώματα, ὁ.π., σ. 382.

στο Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης¹. Τὸ κείμενο τοῦ γράμματος αὐτοῦ ἔχει ὡς ἐξῆς:

Ἰσον τοῦ πατριαρχικοῦ συγγιλιώδους γράμματος τοῦ Θεσσαλονίκης κῆρ Παΐσιου.

Κύριλλος ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως νέας ρώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

Οὐδὲν οὕτως εὐλογόν τε καὶ δίκαιον, ὡς τὸ ἀπονέμειν ἐκάστῳ τὰ ἐαντῶν, καὶ τὰ παλαιγενῆ συνιστᾶν γράμματα, τὰ εὐλόγως γεγονότα καὶ μάλιστα εἰ τύχῃσι πατριαρχικὰ καὶ συνοδικὰ. Ἐπειδὴ τοίνυν τῆς ἡμῶν μετριότητος συνοδικῶς προκαθημένης, συνεδριαζόντων αὐτῇ τοῦτε μακαριωτάτου Πατριάρχου τῆς μεγάλης πόλεως Ἀλεξανδρείας κυρίου Γερασίμου, καὶ τῆς ὑπερτελοῦς συνόδου, τῶν ἐπὶ συστάσει τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας, συνεληλυθότων ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπεριμῶν, τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν αὐτῆς ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, καὶ τῶν τιμωτάτων καὶ λογιωτάτων κληρικῶν, τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας, τῶν καὶ γνώμας ἀρχιερατικὰς ἐχόντων, καὶ κατὰ πνεῦμα εἰδῶν ἀγαπητῶν ἡμῶν, παραστάς ὁ ἱερωτάτος μητροπολίτης Θεσσαλονίκης ὁ κῆρ Παΐσιος ὑπέριμος καὶ ἔξαρχος πάσης Θετταλίας, ὁ ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητὸς ἀδελφὸς ἡμῶν καὶ συλλειτουργός, ἔδειξεν ἡμῖν γράμμα συνοδικὸν ἐν μεμβράναις τοῦ μακαρίτου πατριάρχου κῆρ Τιμοθέου, ἐν ᾧ φαίνεται, ὅτι ἡ ἐπισκοπὴ αὐτοῦ Κασάνδρας, ἦτις ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πατριάρχου κῆρ Νεοφύτου κακῶς ἀποσπασθεῖσα, καὶ οὕτω πως εἰς ἀρχιεπισκοπὴν ὀνομασθεῖσα, ἀνετράπη ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ κῆρ Τιμοθέου αὐτοῦ, καὶ προσεκολύθη τῇ μητροπόλει αὐτοῦ Θεσσαλονίκης, καὶ ὁ ὡς ἀρχιεπίσκοπος δῆθεν Κασανδρείας ὀνομασθεὶς κῆρ Σισώης ἔμεινεν εἶναι ἐν τῇ ὑποταγῇ τοῦ αὐτοῦ ἱερωτάτου μητροπολίτου κῆρ Παΐσιου, καὶ τῶν κατὰ καιροὺς μητροπολιτῶν Θεσσαλονίκης καὶ ἐπειδὴ ἠξιώθημεν καὶ ἡμεῖς ἐπιβεβαιῶσαι τοῦτο, διὰ γράμματος ἡμετέρου συνοδικοῦ καὶ πατριαρχικοῦ, τοῦτον χάριν γράφομεν καὶ ἀποφανόμεθα γνώμη κοινῇ συνοδικῇ, ἐν ἀγίῳ πνεύματι, ἵνα ἡ ἐπαρχία αὐτῆ Κασανδρείας μηκέτι ὀνομάζετο, μηδὲ καλεῖτο ἀρχιεπισκοπὴ, ὡς παρὰ κανόνας γεγονεῖα, ἀλλ' εἴη καὶ ὑπόρχη, καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα χρόνον ἐπισκοπὴ γνησία καὶ ἐνοριακὴ τῆς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης, καὶ ὁ ἐν αὐτῇ χρηματίσων ἀρχιερεὺς χειροτονῆται ὑπὸ τοῦ

1. K. N. Σάθα, Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη, δ.π., σ. 561. Πρβλ. Μ. I. Γεδεών, Σημειώσεις εἰς ἀναγραφάς, δ.π., σ. 255· Νομικὸς Michael Varolis, Codex(B'), δ.π., σ. 23. Ἰδὲς ἀκόμη Μανουὴλ I. Γεδεών, Πατριαρχικοὶ πίνακες, Εἰδήσεις ἱστορικαί, βιογραφικαί περὶ τῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου μέχρι Ἰωακείμ Γ' τοῦ ἀπὸ Θεσσαλονίκης 36-1884, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1885-1890, σ. 551 καὶ Γεωργίου Α. Στογιόγλου, Ἡ ἐν Θεσσαλονικίᾳ πατριαρχικὴ μονή, δ.π., σ. 210 ὑποσ. 5, ποὺ ἀναγράφουν καὶ οἱ δύο τὸ ἔτος 1622.

κατὰ καιροὺς μητροπολίτου Θεσσαλονίκης, καὶ μνημονεὴ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, καὶ πληρῆ πρὸς αὐτὸν τὸ κατ' ἔτος ἐπικρατήσαν χαράτζιον, καὶ πειθῆται καὶ ὑποτάσσεται αὐτῷ καὶ καλῆται καὶ ὀνομάζεται Κασσανδρείας ἐπίσκοπος, οὐ μὴν δὲ ἀρχιεπίσκοπος. Τὰ γὰρ κακῶς, καὶ παρὰ κανόνας πραχθέντα καὶ τυπωθέντα οὔτε νόμος οὔτε χρόνος, οὔτε συνήθεια ἐπιβεβαίωσι, μὴ τολμῶντος τινὸς ἐναντιωθῆναι περὶ τούτου, ἢ ἀνατρέψαι τὴν παροῦσαν συνοδικὴν ἀπόφασιν, ἐν ἀγρία ἀσυγγνώστῳ, καὶ ἀφορισμῷ ἄλλῳ τῷ ἀπὸ θεοῦ παντοκράτορος. "Ὅσοι δὲ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ μετὰ ταῦτα θελήσουσι καθιοιονήποτε τρόπον ἀποξενῶσαι καὶ ἀποσπάσαι τὴν ἐπισκοπὴν αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἐξουσίας καὶ ὑποταγῆς τῆς ἀγιωτάτης αὐτῆς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης καὶ ὀνομάσαι αὐτὴν ἀρχιεπισκοπὴν, καὶ τὸν κατὰ καιροὺς ἐπίσκοπον ἐκβαλεῖν καὶ ἀρχιεπίσκοπον χειροτονῆσαι, οἱ τοιοῦτοι ὅποιοι ἂν ᾖσιν τομηταὶ καὶ καταφρονηταὶ τῶν πατριαρχικῶν αὐτῶν καὶ συνοδικῶν γραμμάτων καὶ ἀποφάνσεων, ἀφορισμένοι ἔστωσαν ἀπὸ τῆς ἀγίας ὁμοουσίου καὶ ζωοποιοῦ καὶ ἀδιαιρέτου καὶ ἀσυγχήτητου τριάδος τοῦ ἐνὸς τῆ φύσει μόνου Θεοῦ, καὶ κατηραμένοι, καὶ ἀσυγχώρητοι, καὶ ἄλντοι μετὰ θανάτου αἰωνίου, ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, καὶ τυμπανιαῖοι, καὶ ἐχέτωσαν τὰς ἀρὰς τῶν ἁγίων τριακοσίων δέκα ὁσὼν θεοφύρων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ καὶ τῶν λοιπῶν πασῶν ἁγίων συνόδων, καὶ κληρονομησάτωσαν καὶ τὴν λέπραν τοῦ Γιεζῆ καὶ τὴν ἀγχόνην τοῦ Ἰούδα. Οὕτως ἀπεφηνάμεθα ἐν ἀγίῳ πνεύματι συνοδικῶς. "Ὅθεν καὶ εἰς τὴν περὶ τούτου δῆλωσιν καὶ διηρηχὴ καὶ πλείονα τὴν ἀσφάλειαν, ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν τῆς ἡμῶν μετριότητος πατριαρχικῶν συνοδικῶν ἐπικυρωτικῶν σιγγιλιῶδες γράμμα, καὶ ἐπεδόθη τῷ διαληφθέντι, τῷ ἱερωτάτῳ μητροπολίτῃ Θεσσαλονίκης, ὑπερτίμῳ καὶ ἐξάρχῳ πάσης Θετταλίας, τῷ ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῷ ἀδελφῷ αὐτῆς καὶ συλλειτουργῷ κνρ Παῖσιῳ, ἔχοντος καὶ ἄδειαν καὶ ἐξουσίαν, μετὰ θάνατον ἐκεῖνου χειροτονῆσαι πάλιν ἐν αὐτῇ τῇ Ἐπισκοπῇ τοῦ Κασσανδρείας γνήσιον ἐπίσκοπον, ὃν ἂν ἐκλέξῃται ψῆφῳ κανονικῇ τῶν ὑπὸ τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ Θεσσαλονίκης διατελούντων ἐπισκόπων ὡς νόμιμον καὶ εὐλογον κατὰ τὸ ρκθ' ἐν μηνὶ δεκεμβρίῳ ἰνδ. δ' (7129-5509=Δεκεμβριος 1620)¹.

Ἄπὸ τὸ γράμμα αὐτὸ φαίνεται καθαρὰ ὅτι Ἄρχιερέας Κασσανδρείας εἶναι ἄκομη ὁ Σισώης ποῦ θά παραμένει καὶ γιὰ ἄρκετὰ ἄκομη χρόνια ὅπως θά δοῦμε στὴ συνέχεια. Γι' αὐτὸ οἱ ἀναγνώσεις τοῦ Regel ὁ ἐπίσκοπος Κασσανδρείας Στέφανος² ἢ τοῦ Εὐστρατιάδῃ ἴδ. Κασσανδρείας Συμεὼν³ σὲ συνοδι-

1. Πρωτοεκδόθηκε ἀπὸ τὸν Ἄ π ὀ σ τ ο λ ο Ἄ θ. Γ λ α β ἱ ν α, Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης, δ.π., σ. 82-83' πρβλ. καὶ σ. 80.

2. W. R e g e l, Χρυσόβουλλα καὶ γράμματα τῆς ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὁρει Ἁθῶ ἱερᾶς καὶ σεβασμίας μεγίστης μονῆς τοῦ Βατοπεδίου, ἐν Πετροῦπόλει 1898, σ. 67.

3. ἴδ. πρ. Λεοντοπόλεως Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, Ἱστορικὰ μνημεῖα τοῦ Ἁθῶ. Β'. Ἐκ τοῦ Ἀρχείου τῆς Μονῆς Βατοπεδίου, «Ἑλληνικά» 3 (1930) 51.

κό σιγιλιωδές γράμμα τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου Λούκαρη γιὰ τὰ ὄρια τοῦ μετοχίου Προσφορίου τῆς Μονῆς Βατοπεδίου ποῦ διεκδικοῦσε ἡ Μονὴ τῶν Ἰβήρων, τοῦ Ἀπριλίου 1622, ἢ, τέλος, τοῦ Dölger *ἡ ἀρχιεπίσκοπος Κασσανδρείας*) *Στέφανος*¹ σὲ γράμμα τοῦ ἴδιου Πατριάρχου γιὰ τὴ Μονὴ τῶν Ἰβήρων, τοῦ Μαΐου 1622, δὲν πρέπει νὰ εἶναι ὀρθές, γιατί θὰ πρέπει νὰ εἶναι ὁ Σισώης ποῦ υπογράφει ὡς *ἡ Κασσανδρείας Σισώης* γράμμα τοῦ Πατριάρχου Ἀνθίμου Β', τοῦ 1623, μὲ τὸ ὁποῖο ἐπικυρώνονται τὰ ἐξαρχικά προνόμια τοῦ ἄρχοντα Μικέ Καββάκου στὰ χωριά Πυργίου καὶ Βολησσός καὶ τέσσαρα πῖο μικρὰ χωριά τῆς Χίου², ὡς *ἡ ἀρχιεπίσκοπος Κασσανδρείας Σισώης* γράμμα τοῦ Κυρίλλου Λούκαρη, τοῦ Μαΐου 1624, μὲ τὸ ὁποῖο ἀναεώνονται πατριαρχικά προνόμια τῆς Μονῆς Φιλοσόφου³, ὅπως ἐπίσης υπογράφει, τὸ ἴδιο ἔτος 1624, καὶ ἐξήγηση τοῦ χρυσοβούλλου τῆς ἴδιας Μονῆς⁴.

Στις 17 Ἰουλίου 1624 ὁ Κύριλλος Λούκαρης (τρίτη πατριαρχεῖα 1623-1633) ἐξέδωκε *συνοδικὸν ἐπικυρωτικὸν βεβαιωτήριον γράμμα*, ποῦ δόθηκε στὸ Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Παῖσιο, μὲ τὸ ὁποῖο καὶ πάλι ἡ Ἐπαρχία Κασσανδρείας χαρακτηρίστηκε ὡς Ἐπισκοπὴ τοῦ Θεσσαλονίκης καὶ ὁ Ἀρχιερεὺς τῆς Κασσανδρείας Σισώης ὡς Ἐπίσκοπος⁵. Τὸ κείμενο τοῦ γράμματος αὐτοῦ ἔχει ὡς ἐξῆς:

Κύριλλος, ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέως Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης: ἵσον ἀπαράλλακτον τοῦ πρωτοτύπου.

ἡ Τῆς ἡμῶν μετριότητος συνοδικῶς προκαθημένης, συνεδριαζόντων αὐτῆ

1. Franz Dölger, *Aus den Schatzkammern des Heiligen Berges*. 115 Urkunden und 50 Urkundensiegel aus 10 Jahrhunderten, Textband, München 1948, σ. 237· πρβλ. καὶ σ. 234.

2. Γεωργίου Π. Γεωργιάδου, Ὁ ἐν Γαλατῆ Ἱερὸς Ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῶν Χίων, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1898, σ. 377.

3. Γάσου Ἀθ. Γριτσοπούλου, Πατριαρχικά γράμματα ὑπὲρ τῆς μονῆς τοῦ Φιλοσόφου, «Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν» 26 (1956) 215· Μηνὴ Ἀ. Χαμοπούλου, Ἀρχιερατικαὶ ἐναλλαγαὶ ἀπὸ ἰουνίου τοῦ 1616 ἄχρις ὁκτωβρίου τοῦ 1674, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 2 (1881-1882) 668.

4. Γάσου Ἀθ. Γριτσοπούλου, Πατριαρχικά γράμματα, ὀ.π., σ. 220.

5. Ἰδὲς Νικολάου Β. Τωμαδάκη, Λουκάρεα Α': Νεόφυτος Γ' Κρής οἰκουμενικὸς Πατριάρχης (1636-1637) ὁ ἀπὸ Ἡρακλείας (Φεβρουάριος 1622-Ἰούνιος 1636) φίλος καὶ ὁπαδὸς Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως. (Προσθήκαι), «Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν» 4(1974) 407. Πρβλ. Κ. Ν. Σάθα, Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη, ὀ.π., σ. 564 καὶ Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας καὶ πρῶην Μελενίκου Εἰρηναῖος (1864-1945). (Βιογραφία), Θεσσαλονίκη 1949, σ. 191. Ἰδὲς ἀκόμη Μανουὴλ Ι. Γεδεών, Πατριαρχικοὶ πίνακες, ὀ.π., σ. 554, ὅπου ἀναφέρεται «ἡ κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1625 διάγνωσις, ὅτι ἡ Κασσάνδρειά ἐστιν οὐχὶ ἀρχιεπισκοπὴ, ἀλλ' ἐπισκοπὴ τῆς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης ὑποκειμένη» καὶ Γεωργίου Α. Στογιόγλου, Ἡ ἐν Θεσσαλονικίᾳ πατριαρχικὴ μονή, ὀ.π., σ. 210 ὑποσ. 5, ὅπου ἀναφέρεται τὸ ἔτος 1625.

καὶ τῆς ὑπερτελεστάτης ἱεράς τῶν ἀρχιερέων συνόδου τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν αὐτῆς ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, παραστάς ὁ ἱερωτάτος μητροπολίτης Θεσσαλονίκης, ἐπέρτιμος καὶ ἑξαρχος πάσης Θετταλίας, ὁ ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς κὺρ Παῖσιος, προέτεινε εἰς μέσον, τάτε ἡμέτερα συνοδικὰ γράμματα, καὶ τὰ τοῦ κὺρ Τιμοθέου, τὰ ἀποφαινόμενα μὴ εἶναι, μὴ δὲ ὀνμάζεσθαι ὄλωσ ἀρχιεπισκοπὴν, τὴν ἐπαρχίαν Κασσανδρείας, εἰς ἐπισκοπὴν αὐτοῦ, καὶ τὸν ταύτης ἀρχιερέα κὺρ Σισῶν, ἐπίσκοπον, καὶ οὐκ ἀρχιεπίσκοπον, καὶ ἐδείχθη ἐμπόνως ἐπικυρωθῆναι αὐτὰ καὶ αἰθίς, τούτου χάριν γνώμη κοινῇ συνοδικῇ γράφοντες ἀποφαινόμεθα, ἐν ἀγίῳ πνεύματι: ἵνα τῷ παρ' αὐτῷ πατριαρχικῶν, καὶ συνοδικῶν γραμμάτων, κεκυρωμένων νενότων, βεβαίον τε, καὶ ἀπαρעγγειρήτων σὺν τοῦπίον, εἶη καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἡ αὐτῇ ἐπαρχίᾳ Κασσανδρείας ἡνωμένη, καὶ ὑποκειμένη τῇ ἀγνωτάτῃ μητροπόλει Θεσσαλονίκης, ὡς ἐπισκοπὴ γνησία αὐτῆς οὖσα καὶ ἐνοριακῇ ὀνέκαθεν· καὶ ὁ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεῶν κὺρ Σισῶς καλῆται ἐπίσκοπος, καὶ πείθηται καὶ ὑποτάσσεται ὡς γέροντι καὶ μητροπολίτῃ αὐτοῦ, καὶ μνημονεύῃ τοῦ κανονικοῦ αὐτοῦ ὀνόματος, καὶ πληροὶ πρὸς αὐτὸν τὸ ἐτήσιον χαράτζιον, καὶ πᾶν ἄλλο σῆνηθες δικαίωμα, ἀναντιρρήτως καὶ ἀπροφασίστως, κατ' οὐδὲν ἐναντιούμενος αὐτῷ, ἢ ἀντιλέγων καὶ ἀπειθείαν δείκονσαν, ἢ ἀποσκιστῶν αὐτοῦ, ἐν βάρει ἀργίας τῆς ἀρχιερωσύνης αὐτοῦ, καὶ παιδείας τῆς προσηκούσης, καὶ ἀφορισμοῦ ἀλύτου τοῦ ἀπὸ Θεοῦ. "Ὅσοι δ' ἂν εἰς τὸ μετέπειτα θελήσωσι καθοιονδήτινα τρόπον ἀποξενῶσαι, τὴν ἐπισκοπὴν ταύτην Κασσανδρείας τῆς ἐξουσίας καὶ ὑποταγῆς τῆς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης, καὶ πάλιν εἰς ἀρχιεπισκοπὴν δῆθεν προσιβάσαι, παραβλέποντες καὶ ἀθετοῦντες τὰς προγεγονείας περὶ τούτου πατριαρχικὰς καὶ συνοδικὰς ἀποφάσεις, ἐπὶ ἐκπληρώσει μὲν τῶν ἰδίων αὐτῶν θελημάτων, καταφρονησεὶ δὲ καὶ ἐλαττώσει τῆς μητροπόλεως ταύτης Θεσσαλονίκης, τῆς τὰ δευτεροῖα ταύτης τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐχούσης καὶ βουθούσης ἀξίων προσώπων κληρικῶν, καὶ ἀρχόντων, οἱ τοιοῦτοι ὁποῖον ἂν ὄσι καταλόγον, ἀφωρισμένοι εἶησαν ἀπὸ τῆς ἀγίας ὀμοουσίου, καὶ ῥωποιοῦ καὶ ἀδιαίρετου καὶ ἀσυγχύτου τριάδος τοῦ ἐνὸς τῇ φύσει μόνου Θεοῦ, καὶ κατηραμένοι, καὶ ἀσυγχώρητοι, καὶ μετὰ θάνατον ἄλτοι αἰωνίως καὶ τυμπανιαῖοι, καὶ ἔχοιεν καὶ τὸς ἀρὰς τῶν ἁγίων τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ θεοφόρων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων συνόδων, καὶ κληρονομῆσειεν καὶ τὴν λέπραν τοῦ Γιεζῆ καὶ τὴν ἐγγρόνην τοῦ Ἰούδα. Οὕτως ἀπεφηνάμεθα ἐν ἀγίῳ πνεύματι συνοδικῶς. Ἐπὶ γὰρ τούτῳ ἐγράφη καὶ τὸ παρὸν συνοδικὸν ἐπικυρωτικὸν βεβαιωτήριον γράμμα, καὶ ἐπεδόθη τῇ ἀγνωτάτῃ μητροπόλει Θεσσαλονίκης, καὶ δι' αὐτῆς τῷ ἱερωτάτῳ μητροπολίτῃ Θεσσαλονίκης κὺρ Παῖσιῳ, ὑπερτίμῳ καὶ ἐξάρχῳ πάσης Θεσσαλίας, τῷ ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῷ ἡμῶν ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ, εἰς νόμιμον καὶ διηρηκῆ τὴν ἀσφάλειαν, ἔχοντι καὶ ἄδειαν μετὰ θάνατον τοῦ ἐπισκόπου Σισῶς, χειροτονῆσαι ἕτερον ἀντ' αὐτοῦ ὃν ἂν ἐκλέξῃται τῇ ἰδίᾳ ψήφῳ νο-

μίμος τε καὶ κανονικῶς· ἐν ἔτει τὸ ἀπὸ τῆς τοῦ παντός οὐσιώσεως. ζολβ^φ. μηρὶ Ἰουλίῳ ἔτη ινδ. ζης. (7132-5508)=17 Ἰουλίῳ 1624)¹.

Καὶ μετὰ ἀπὸ τὴν ἀπόφαση αὐτὴ ὁ Σισώης ἐμφανίζεται νὰ ὑπογράψει ὡς Ἀρχιεπίσκοπος Κασσανδρείας, ὅπως π.χ. στὸ ὑπόμνημα ἐκλογῆς τοῦ Ἀβερκίου ὡς Μητροπολίτη Φιλίππων καὶ Δράμας². Εἶναι βέβαιο ὅτι ὁ Πατριάρχης Κύριλλος γιὰ μία ἀκόμη φορά καὶ ἐνῶ στὴ Θεσσαλονίκη ἦταν ὁ Παῖσιος καὶ στὴν Κασσάνδρα ὁ Σισώης ἀνύψωσε τὴν Ἐπισκοπὴ Κασσανδρείας σὲ Ἀρχιεπισκοπὴ³. Ἔτσι βλέπουμε τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1632 ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κασσανδρείας κ. Σισώης νὰ εἶναι παρὼν στὴ διευθέτηση διαφορᾶς ἀνάμεσα στὸ Μητροπολίτη Σεργῶν Δανιὴλ καὶ τοὺς ἱερεῖς τῆς Ἄνω Κρούσιοβας⁴ καὶ τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1633 ὁ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κασσανδρείας Σισώης νὰ ὑπογράψει τὸ συνοδικὸ σιγίλλιδες γράμμα τοῦ Κυρίλλου Λούκαρη, μὲ τὸ ὅποιο ὑποτάχθηκε καὶ προσηλωθῆκε ἡ Μονὴ τῶν Βλατάδων στὴ Μονὴ τῶν Ἰβήρων⁵.

14. Γιὰ τὸν Λαυρέντιο, πού διαδέχθηκε, προφανῶς, τὸν Σισώη καὶ παραιτήθηκε, πιθανῶς τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1639, οἰκειόθελα καὶ ἀβίαστα μίαν μόνον ὑπάρχει μαρτυρία ὅτι διετέλεσε Ἀρχιεπίσκοπος Κασσανδρείας· εἶναι τὸ ὑπόμνημα ἐκλογῆς τοῦ διαδόχου του Λαυρεντίου ἐπίσης⁶.

15. Τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1639 ὁ Πατριάρχης Παρθένιος συνεκάλεσε ὀκτῶ Ἀρχιερεῖς καὶ ἐξέλεξαν τὸν ἱερομόναχο καὶ πνευματικὸ Λαυρέντιο ὡς Ἀρχιεπίσκοπο Κασσανδρείας στὴ θέση τοῦ Λαυρεντίου πού εἶχε παραιτηθεῖ⁷. Τὸ ἀνεκδοτο μέχρι τώρα ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς του, πού βρίσκεται στὴν Νομικὴ Συναγωγὴ (φ. 327^ρ), ἔχει ὡς ἐξῆς:

1. Πρωτοεκδόθηκε ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο Ἀθ. Γλαβίνα, Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης, δ.π., σ. 84-85.

2. Nomikos Michael Vapouris, Codex (B'), δ.π., σ. 83.

3. Πρβλ. τὸ γράμμα τοῦ Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Ἀθανασίου Πατελλάρου πρὸς τὸν Ἐνετὸ βάλιο στὴν Κωνσταντινούπολη Ἀλοῖσιο Κονταρίνι (20 Φεβρουαρίου 1641 ἀπὸ τῆ Θεσσαλονίκη), Κωνσταντίνου Δ. Μέρτζιου, Μνημεῖα Μακεδονικῆς Ἱστορίας, Θεσσαλονίκη 1947, σ. 509-510.

4. André Guillaou, Les archives de Saint-Jean-Prodrôme sur le mont Ménécée, Paris 1955, σ. 213.

5. Ἰωακείμ Ἰβηρίτου, Ἡ Μονὴ τῶν Βλατάδων καὶ τὸ καυκίον δι' οὗ ὁ Χριστὸς ἔπιεν ἐπὶ τῆς γῆς, «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς» 6 (1922) 565. Πρβλ. Ἀνθίμου Ἀλεξοῦ ὁ ὁδε, Χρονολογικοὶ κατάλογοι, δ.π., σ. 3, Παναγιώτου Γ. Σταμού, Ἡ ἠρωϊκὴ Κασσάνδρα, δ.π., σ. 179 καὶ Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, δ.π., σ. 246, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι ὁ Σισώης πέθανε τὸ 1624.

6. Ἰδὲς Κ. Ν. Σάθα, Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη, δ.π., σ. 574-575 καὶ Παναγιώτου Γ. Σταμού, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, δ.π., σ. 246.

7. Ἰδὲς Κ. Ν. Σάθα, Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη, δ.π., σ. 574-575· Μαργαρίτου Γ. Δήμιτσα, Μακεδονικά, δ.π., σ. 402-403. Ἀνθίμου Ἀλεξοῦ ὁδε, Χρονολογικοὶ κατάλογοι, δ.π., σ. 3.

Ἐπειδὴ τῆς ἀγιωτάτης ἀρχιεπισκοπῆς Κασσανδρείας, ἀπροστατεῦτον μεινάσης, ὡς τοῦ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύοντος Λαυρεντίου παραίτησιν οἰκειοβελῆ καὶ ἀβίαστον ποιησαμένον, ὡς ἀντικρὸ φαίνεται, ἡμεῖς οἱ καθυρεθέντες ἀρχιερεῖς, προστάζει τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν καὶ δεσπότη τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, κυρίου κυρίου Παρθενίου, εἰσήλθομεν ἐν τῷ πανσέπτῳ ναῷ τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ τροπαιοφόρου τῷ ἐν τῷ Διπλοφαναρίῳ, καὶ ἐποιήσαμεν ψήφους κανονικάς, εἰς ἐκλογὴν προσώπου τοῦ ἀρχιερατεύοντος ἐν αὐτῇ ἐν ταῖς πρώτων ἐθέμεθα τὸν δσιώτατον ἐν ἱερομονάχοις καὶ πνευματικῶν κῦρ Λαυρέντιον, δεύτερον τὸν δσιώτατον ἐν ἱερομονάχοις κῦρ Κύριλλον, καὶ τρίτον τὸν ἱερομόναχον Γρηγόριον ὅθεν εἰς ἔνδειξιν, καὶ ἀσφάλειαν κατεστρώθη καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν, ἐν τῷδε τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας: ἐν ἔτει σωτηρίῳ ἀχλθ^ω ὀκτωβρίῳ ἰνδικτικῶνος ζ^η.

Τὸ ὑπόμνημα ἐκλογῆς τοῦ Λαυρεντίου ἀντέγραψε ὁ Le Quien γιὰ τὸν Ἰάκωβο Γκοάρ, ἀντίγραφο δὲ αὐτοῦ ὅπως καὶ ἄλλα ἐγγραφα γιὰ τὴν ἐγκατάσταση τοῦ Λαυρεντίου στὴν Ἀρχιεπισκοπὴ Κασσανδρείας διατηροῦσε ὁ ἴδιος στὸ ἀρχεῖο του. Κατὰ τὸν ἴδιο Le Quien στὴν ἐκλογὴ τοῦ Λαυρεντίου ἔλαβαν μέρος οἱ Ἀρχιερεῖς Ἐφέσου Μελέτιος, Ἡρακλείας Ἰωαννίκιος, Τυρνόβου Μακάριος, Ἀμασειας Ἰεζεκιήλ, Ναυπάκτου Ἀκάκιος, Μυτιλήνης Παρθένιος, Φιλιππουπόλεως Γαβριήλ καὶ Βιζύης Δαμασκηνός¹.

16. Ἡ ἀρχιερατεία τοῦ Λαυρεντίου δὲν ἦταν ὀπωσδήποτε μακρά. Στὸ θρόνο τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κασσανδρείας τὸν διαδέχτηκε ὁ πρόην Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Δ α μ α σ κ η ν ὄ ς. Ὁ Δαμασκηνός ἦταν ἱερομόναχος, πνευματικὸς καὶ οἰκονόμος τῆς Μητρόπολης Θεσσαλονίκης. Ὑστερα ἀπὸ τὴν ἀνάρρηση τοῦ Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Ἀθανασίου Πατελλάρου στὸν πατριαρχικὸ θρόνο ὁ Δαμασκηνός ἐκλέχτηκε Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης στίς 16 Μαρτίου 1634. Ὁ Δαμασκηνός παρέμεινε στὸ θρόνο τῆς Θεσσαλονίκης μέχρι τίς 17 Ἰανουαρίου 1636 ὅταν ὁ Πατριάρχης Κύριλλος ὁ Κονταρῆς τὸν καθάιρεσε καὶ τὴν ἴδια ἡμέρα ἐξέλεξε στὴ θέση του τὸν Ἐπίσκοπο Πολυανῆς Καλλίνικό. Ὁ Δαμασκηνός ξαναγύρισε στὸ θρόνο τῆς Θεσσαλονίκης, πιθανῶς τὸ Σεπτέμβριο τοῦ 1636, γιὰ τὸ μῆνα αὐτὸ ὑπογράφει ὡς Θεσσαλονίκης συνοδικὴ ἀπόφαση. Τὸν Αὐγούστο τοῦ 1637 ὁ Ἀθανάσιος Πατελλάρος ἐπανῆλθε στὸ θρόνο τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἀπομακρύνθηκε ὁ Δαμασκηνός. Ὁ Ἀθανάσιος ἔμεινε μέχρι τὸν Ἰούνιο τοῦ 1638 καὶ ὕστερα ἀπὸ αὐτὸν ὁ Καλλίνικος, γιὰ ἓνα περίπου χρόνον, ἀνέλαβε γιὰ δευτέρη φορά τὴ Μητρόπολη Θεσσαλονίκης. Τὸν Αὐγούστο τοῦ 1639 ὁ Ἀθανάσιος Πατελλάρος γιὰ τρίτη φορά ἀνέλαβε τὴ Θεσσαλονίκη, ἀλλὰ ὁ Δαμασκηνός δὲν τὸν ἄφησε ἤσυχο, ὅπως φαίνεται ἀπὸ δύο ἐπιστολὲς τοῦ

1. Michaelis Le Quien, Oriens christianus, ὁ.π., στ. 78.

ἴδιου τοῦ Πατελλάρου ποῦ ἔγραψε ἀπὸ τῆ Θεσσαλονίκη στὶς 20 καὶ 25 Φεβρουαρίου 1641 (π.ῆ.) πρὸς τὸν Ἐνετὸ βάλιο στὴν Κωνσταντινούπολη Ἀλοῖσιο Κονταρίνι. Σύμφωνα μετὰ τὴν πρώτη ἐπιστολὴ ὁ Δαμασκηνός, ποῦ εἶχε περάσει πρὶν ἀπὸ ἡμέρες ἀπὸ τῆ Θεσσαλονίκη, εἶπε στοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους του ὅτι ἂν δὲν κατορθώσει νὰ πάρει τὴ Μητρόπολη Θεσσαλονίκης θὰ φροντίσει νὰ τοῦ δοθοῦν ἡ Μονὴ Βλατάδων καὶ ὁ Ναὸς τοῦ Ἁγίου Νικολάου γιὰ νὰ μείνει στὴ Θεσσαλονίκη.

Αὐτὰ ὅλα κατατρόμαξαν τὸν Ἀθανάσιο γιὰτὶ εἶχε πείρα ἀπὸ τὸν Δαμασκηνὸ ποῦ ἦταν ὁ ἀσπρόνοτος ἐχθρὸς του καὶ τοῦ εἶχε φέρι πολλὰ ἐμπόδια ὅσο ἦταν Πατριάρχης. Γι' αὐτὸ γράφει στὸ βάλιο νὰ μεσολαβήσει στὸν Πατριάρχη νὰ μὴ ἐπιτρέψει στὸν Δαμασκηνὸ νὰ ἔλθει στὴ Θεσσαλονίκη. Στὴν ἴδια ἐπιστολὴ ὁ Ἀθανάσιος γράφει πὼς ἀπὸ ἀντιπάθεια πρὸς τὸν Παῖσιο ὁ Λούκαρης δύο καὶ τρεῖς φορές ἔνωσε καὶ χώρισε τὴν Κασσάνδρεια ἀπὸ τὴ Μητρόπολη Θεσσαλονίκης καὶ ὅτι ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Παΐσιου ἦταν ἀνεξάρτητὴ Ἀρχιεπισκοπὴ. Τώρα παρακαλεῖ ὁ Ἀθανάσιος τὸ βάλιο νὰ ἐνεργήσει στὸν Πατριάρχη, ὥστε νὰ ὑπαχθεῖ καὶ πάλι ἡ Κασσάνδρεια στὴ Θεσσαλονίκη: *Τοῦτο, γράφει, θὰ εἶναι δι' ἐμὲ καὶ προσοδοφόρον καὶ τιμητικόν.*

Στὴ δεύτερη ἐπιστολὴ ὁ Ἀθανάσιος ἀναφέρει ὅτι ὁ Πατριάρχης ἔδωσε τὴ Θεσσαλονίκη στὸν Δαμασκηνὸ καὶ τώρα ὁ Δαμασκηνός ἔγραψε στοὺς συγγενεῖς του στὴ Θεσσαλονίκη νὰ ἐνεργήσουν διὰ τοῦ Μουλλᾶ νὰ φυλακίσουν τὸν Ἀθανάσιο. Τότε ὁ Ἀθανάσιος ἀναγκάστηκε νὰ ἐγκαταλείψει τὴ Θεσσαλονίκη γιὰ νὰ σωθεῖ. Πάντως ὁμοῦς ἔμεινε πρόεδρος τῆς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης μέχρι τὸ 1643 χωρὶς νὰ παύσουν νὰ τὸν ἐνοχλοῦν οἱ ραδιουργίες τοῦ Δαμασκηνοῦ¹. Μόνο ὅταν ὁ Δαμασκηνός ἀνέλαβε προεδρικὰ τὴν Ἀρχιεπισκοπὴ Κασσανδρείας, ὑπέγραψε στὶς 16 Ἰουλίου 1643 ἰδιόχειρο ὑποσχετικὸ ἔγγραφο ὅτι δὲν θὰ ἐνοχλεῖ πιά τὸν Ἀθανάσιο. Τὸ κείμενο τοῦ ἔγγραφου αὐτοῦ ἔχει ὡς ἐξῆς:

Διὰ τοῦ παρόντος Γράμματος καὶ τῆς οἰκιοχείρου ὑπογραφῆς ὁμολογῶ καὶ δηλοῦν τῆς πάσης, ὅτι ἐπειδὴ ὁ παλαιότερος καὶ οἰκουμηνικός πατριάρχης κύριος Παρθένιος ὁ ἡμετέρος ἀφθέντης καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ σύνοδος τῶν πανιερωτάτων μητροπολιτῶν καὶ τιμοτάτων κληρικῶν συνοδικὸς μᾶς ἔδοκεν τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Κασσανδρείας διὰ νὰ περάσωμεν ἐτοῦτην τὴν πρόσκαιρον ζωὴν καὶ νὰ ἀναπαντῶ καὶ εἰς τὰ χρέη ὅποῦ ἐβρίσκομεν γράφω διὰ τοῦ παρόντος καὶ ὑπόσχομε ὅτι νὰ ἐβρίσκομε εἰρηνικὸς καὶ ἀτάραχος ἀρκούμενος μετὰ ἰσωδήματα τῆς αὐτῆς ἀρχιεπισκοπῆς, καὶ μετὰ τὸν θρόνον τῆς ἀγιωτάτης μητρο-

1. Περισσότερα γιὰ ὅλα αὐτὰ ἰδὲς Ἀποστολοῦ Ἀθ. Γλαβίνου, Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης, δ.π., σ. 99-117.

πόλεως Θεσσαλονίκης καὶ μὲ τὸν κῆρ Ἐθανάσιον νὰ μὴν ἔχω νὰ τὸν ἐνοχλῶ καὶ νὰ τὸν πηράζω ἄλλοτε νὰ ζητῶ κανένα δικαίωμα παρ' αὐτοῦ ἐνάντιος εἰς ὅσο ὑπόσχομαι καὶ γράφω ἡκιοχείρως νὰ πεδεύομαι ἐκκλησιαστικῶς καὶ νὰ ἦμαι ἐν παντὶ κρητηρίῳ ἀναπολόγιτος ὅθεν εἰς τὴν περὶ τούτου δήλωσιν ἐγένετο καὶ τὸ ἡμέτερον οἰκιοχείρως γράμμα.

Ἐν μῆρὶ Ἰουλίῳ ις'.

ὁ πρῶν Θεσσαλονίκης καὶ πρόεδρος κασσανδρείας δαμασκηνὸς στέργω καὶ ὑπόσχομαι εἰς τὰ ἄνωθεν γεγραμμένα¹.

Ὁ Δαμασκηνὸς πέθανε ἀπὸ φυσικὸ θάνατο ὡς πρόεδρος Κασσανδρείας, ὅπως ρητῶ ἀναφέρεται στὸ ὑπόμνημα ἐκλογῆς τοῦ διαδόχου του Θεοφάνη.

17. Ὁ Θεοφάνης ἦταν πρῶν Ἐπίσκοπος Ἄρδαμερίου καὶ Γαλατίστης καὶ ἐκλέχθηκε Ἀρχιεπίσκοπος Κασσανδρείας τὸν Ἰούνιο τοῦ 1651. Τὸ ἔγγραφο τῆς ἐκλογῆς του ἔχει ὡς ἐξῆς:

Ἐπειδὴ τῆς ἀγιωτάτης ἀρχιεπισκοπῆς Κασσανδρείας, γνησίῳ δίχα ἀρχιερέως ἐναπομεινάσης, ὡς τοῦ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύοντος κατὰ προεδρίαν Δαμασκηνοῦ τοῦ πρῶν Θεσσαλονίκης φυσικῶ θανάτῳ ἀποθανόντος ἡμεῖς οἱ παρευρεθέντες ἀρχιερεῖς, προτροπῇ τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν αἰθέτου καὶ δεσπότη τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυρίου κυρίου Ἰωαννικίου, εἰσῆλθομεν ἐν τῷ πανσέπτῳ ναῶ τοῦ μεγαλομάρτυρος γεωργίου τοῦ τροπαιοφόρου τῷ ἐν τῷ διπλοφαναρίῳ, καὶ ψήφους κανονικὰς ποιήσαντες εἰς ἐκλογὴν προσώπου τοῦ ἀρχιερατεύοντος ἐν αὐτῇ πρῶτον μὲν ἐθέμεθα τὸν θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον πρῶν Ἄρδαμερίου καὶ γαλατίστης κῆρ Θεοφάνη, δεύτερον τὸν ἐπιμόναχον κῆρ Ἰάκωβον καὶ τρίτον τὸν ἐφημέριον τὸν ἱερομόναχον κῆρ Δαυὶδ ὅθεν εἰς ἔνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν, ἐγράφη καὶ τὸ παρὸν ἐν τῷδε τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας ἐν ἔτει ἀγναῶ ἰουνίῳ ἰνδικτιῶνος δ·².

Λίγο μετὰ τὴν ἐκλογὴ του, τὸν Ἰούνιο τοῦ 1651, ὑπογράφει ὁ Θεοφάνης ὡς Κασσανδρείας σιγίλλιο τοῦ Πατριάρχου Ἰωαννικίου Β' γιὰ τὴ Μονή

1. Πρωτοεκδόθηκε ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο Ἀθ. Γλαβίνα, Μητροπολίται Θεσσαλονίκης, δ.π., σ. 117. Πρβλ. Κ. Ν. Σάθα, Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη, δ.π., σ. 576 ἴβασίλειου Α. Μυστακίδου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, «Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν» 12 (1936) 182· Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας καὶ πρῶν Μελενίκου, δ.π., σ. 191.

2. Πρωτοεκδόθηκε ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο Ἀθ. Γλαβίνα, Ἀρχιερεῖς τῆς Ἐπισκοπῆς Ἄρδαμερίου, «Μακεδονικὰ» 20 (1980) 16. Πρβλ. Κ. Ν. Σάθα, Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη, δ.π., σ. 584-585· Μ. Ι. Γ(εδεών), Εἰδήσεις Ἱστορικαί, δ.π., σ. 363· Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας καὶ πρῶν Μελενίκου, δ.π., σ. 191· Νικόλαου Β. Τωμαδάκη, Ἰωαννικίου Β' οἰκουμενικοῦ πατριάρχου τοῦ ἀπὸ Ἡρακλείας γράμματα, ἐπιστολαί, τόμοι, ὑπομνήματα καὶ ἄλλα ὑπ' αὐτοῦ ὑπογραφέντα ἔγγραφα (1624-1657), «Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν» 42 (1975-76) 78· Ἀπόστολο Ἀθ. Γλαβίνα, Μητροπολίται Θεσσαλονίκης, δ.π., σ. 86.

τοῦ Σωτήρος Χριστοῦ στὰ Μετέωρα¹ καὶ τὸ ἴδιο ἔτος πατριαρχικὸ καὶ συνοδικὸ γράμμα, τοῦ ἴδιου Πατριάρχου, μὲ τὸ ὅποιο ἀνανεώνονται καὶ ἐπιβεβαιώνονται τὰ προνόμια ποὺ δόθηκαν στὸ Μητροπολίτη Φιλαδελφείας².

18. Ὁ Σταυράκης Ἀριστάρχης βῆς στὸν ἀνέκδοτο ἀκόμη ἐπισκοπικὸ κατάλογο Κασσανδρείας, ποὺ βρίσκεται μὲ τοὺς ἄλλους καταλόγους στὴ βιβλιοθήκη τοῦ Βατικανοῦ, ἀπὸ τὸ Φεβρουάριο τοῦ 1653 μέχρι τὸ 1656 τοποθετεῖ τὸν Δ ω ρ ὀ θ ε ο .

19. Γιὰ τὸν Φ ι λ ὀ θ ε ο , ποὺ ἀναφέρεται ὡς Κασσανδρείας τὸ 1654³, δὲν εἶναι γνωστὴ καμία μαρτυρία.

20. Γιὰ τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Μ ε λ ἔ τ ι ο εἶναι γνωστὸς μόνο ὁ ἀκριβὴς χρόνος τῆς παραίτησής του, 15 Ἀπριλίου 1680, ποὺ διέσωσε ὁ Ἱεροσολύμων Δοσίθεος στὴ Νομικὴ Συναγωγὴ (φ. 249^v):

Ἡ ταπεινότης ἡμῶν διὰ τῆς ἐντελοῦς αὐτῆς παραίτησεως γράμμα δηλοποιεῖν πῶς ἐπειδὴ καὶ διὰ τὴν σωματικὴν ἀσθένειαν ὅπου μὲ περικρατεῖ καὶ τὸ βάρος τοῦ γηρατειῶν μου καὶ μάλιστα χειραλγὸς καὶ ποδαλγὸς ὢν, μὴν ἠμπορῶντας νὰ περιέρχομαι τρυγῆρον εἰς τὰ χωρία τῆς ἐπαρχίας μου, καὶ νὰ διυθύνω τὸ παρὰ Χριστοῦ ἐμπιστευθέν μοι ποιμνιον καὶ νὰ προσφθάνω τὰς τῆς ἐκκλησίας δικαιοῦματα, κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν μου· ἐγὼ δὲ ὑπὲρ τούτου λόγου ἀποδώσω τῷ ἀδεκάστῳ κριτῇ οἰκεία βουλήν καὶ γνώμη αὐτοπροαιρέτως χωρὶς τινος ἐπαναγκάσεως καὶ στενοχωρίας δίχα, τῷ παναγιωτάτῳ καὶ λογιωτάτῳ μοι αὐθέντῃ καὶ δεσπότη τῷ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ καὶ τὴν μετὰ αὐτοῦ ἱερὰν τῶν ἀρχιερέων οἰκουμενικὴν σύνοδον κλίνω τὸ γόνυ καὶ προσκνηνητῶς ἀνὰ χεῖρας αὐτῶν διατίθωμαι τὴν παροῦσαν μου ἰδιόχειρον παραίτησιν τοῦ θρόνου τούτου τῆς ἀγιωτάτης ἀρχιεπισκοπῆς Κασσανδρίας μετὰ πάντων τῶν ὑποκειμένων αὐτῆς χωρίων, μηδ' ὄλως ἔχοντας ἄδειαν ἀπὸ τὴν σήμερον εὐλογεῖν καὶ ἀγιάζειν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ ἢ ἐκκλησιαστικῶν τι δικαίωμα λαμβάνειν, ἀλλ' αὐτὸς ὁ παναγιωτάτος μου αὐθέντης καὶ δεσπότης ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης

1. Γενναδίου Α. Ἀραμπατζόγλου, Φωτίειος Βιβλιοθήκη ἦτο ἐπίσημα καὶ ἰδιωτικὰ ἐγγραφα καὶ ἄλλα μνημεῖα σχετικὰ πρὸς τὴν ἱστορίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μετὰ γενικῶν καὶ εἰδικῶν προλεγομένων. Μέρος πρῶτον, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1933, σ. 127, ὑποσ. 32 καὶ σ. 165.

2. Ἰωάννου Βελουδοῦ, Χρυσόβουλλα καὶ Γράμματα τῶν Οἰκουμενικῶν Πατριαρχῶν ἀνήκοντα εἰς τοὺς Φιλαδέλφειας Μητροπολίτας ὑπερτίμους καὶ ἐξάρχους πατριαρχικοὺς καὶ προέδρους τῆς Ἐνετίῃσι τῶν Ὁρθοδόξων Κοινοτήτος, Βενετία 1893, σ. 52. Πρβλ. Ἀνθίμου Ἀλεξοῦδη, Χρονολογικὸι κατάλογοι, δ.π., σ. 3.

3. Ἰδὲ R. Janin, Cassandria, δ.π., στ. 1306· Τ(άσου) Ἀθ. Γρ(ιτισοπούλου), Κασσανδρείας, Μητρόπολις, δ.π., στ. 392· Παναγιώτου Γ. Σταμού, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, δ.π., σ. 246· Βασιλείου Γ. Ἀτέση Μητροπολίτου πρ. Λήμνου, Ἐπισκοπικὸι κατάλογοι, δ.π., σ. 111 καὶ Ἀρχιερεῖς Μητροπόλεων τινων, δ.π., σ. 54.

κύριος κύριος κὺρ Ἰάκωβος ὡς κοινὸς προστάτης φροντίσαι καὶ ἀντ' ἐμοῦ ἄλλον χειροτονῆσαι· ὅθεν εἰς ἐνδειξιν καὶ ἀκριβῆ ἀσφάλειαν ἔδωσα καὶ τὴν παροῦσαν μου ιδιόχειρον παραίτησιν τῆς ἐπαρχίας ταύτης οὐχὶ δὲ τῆς ἀρχιερωσύνης μου καὶ τῆς παναγίας αὐτοῦ χεῖρας ἐνόησιν τῶν αἰδεσιμωτάτων κληρικῶν καὶ εὐγενεστάτων ἀρχόντων τῶν ἐπιτρόπων καὶ ἐξάρχων πατριαρχικῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχόντων καὶ κληρικῶν τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Θεσσαλονίκης καὶ κατεστρώθη ἐν τῷ δε τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς αὐτῆς μητροπόλεως· ἀχπ^ω ἀπριλλίω ιε^η.

ὁ ταπεινὸς ἀρχιεπίσκοπος Κασσανδρείας Μελέτιος ἰδίᾳ
χειρὶ ὑπέγραφα¹.

21. Διάδοχος τοῦ Μελετίου ἐκλέχθηκε στίς 5 Ἰουνίου 1680 ὁ πρῶην ἐπίσκοπος Ἀρδαμερίου Μ ε λ χ ι σ ε δ ε κ. Τὸ κείμενο τῆς ἐκλογῆς του ἔχει ὡς ἐξῆς:

Ἐπειδὴ τῆς ἀγιωτάτης ἀρχιεπισκοπῆς Κασσανδρείας, ἀπροστατεύτου διαμεινάσης, ὡς τοῦ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύοντος κὺρ Μελετίου, παραιτήσιν οἰκειοθελῆ, καὶ ἀβίαστον πεποιηκότος, καθὰ φαίνεται εἰς τὸ οἰκειόχειρον αὐτοῦ παραιτήσεως γράμμα, ὅπερ κεῖται ἐνταῦθα, ἡμεῖς οἱ παρατηχόντες ἐνταῦθα συναδελφοὶ ἀρχιερεῖς, προτροπῇ τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν ἀθέντου, καὶ δεσπότη, τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, κυρίου, κυρίου Ἰακώβου, συνελθόντες ἐν τῷ πανσέπτῳ πατριαρχικῷ ναῷ, τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος γεωργίου τοῦ τροπαιοφόρου, καὶ ψήφους κανονικὰς περὶ αὐτῆς πεποιηκότες, καὶ προβολόντες, ἐθέμεθα μὲν πρῶτον τὸν θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον πρῶην Ἀρδαμερίου, κὺρ Μελχισεδέκ καὶ δεῦτερον τὸν δσιώτατον ἱερομόναχον κὺρ Ἰγνάτιον, καὶ τρίτον τὸν ἱερομόναχον κὺρ Γεράσιμον· ὅθεν εἰς ἐνδειξιν κατεστρώθησαν καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν, ἐν τῷδε τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας· ἐν ἔτει σωτηρίῳ ἀχπ ἰουνίῳ ε' ἰνδικτιῶνος γ^η^{στ}.

22. Ὁ Le Quien ἀναφέρει ἀχρονολόγητα τὸν Ἰωαννίκι ο^β καὶ ὁ Ζαβίρας πού τὸν τοποθετεῖ στοῦ 17ο αἰῶνα γράφει τὰ ἐξῆς: 16... Ἰωαννί-

1. Πρβλ. Κ. Ν. Σάθα, Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη, δ.π., σ. 404· Ἀνθίμου Ἀλεξοῦδη, Χρονολογικοὶ κατάλογοι, δ.π., σ. 3· Παναγιώτου Γ. Σταμού, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας καὶ πρῶην Μελενίκου, δ.π., σ. 191· Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα, Μητροπολίται Θεσσαλονίκης, δ.π., σ. 86 καὶ Ἀρχιερεῖς τῆς Ἐπισκοπῆς Ἀρδαμερίου, δ.π., σ. 16.

2. Πρωτοεκδόθηκε ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο Ἀθ. Γλαβίνα, Ἀρχιερεῖς τῆς Ἐπισκοπῆς Ἀρδαμερίου, δ.π., σ. 16-17. Πρβλ. Κ. Ν. Σάθα, Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη, δ.π., σ. 604· Μ. Ι. Γεδεών, Σημειώσεις εἰς ἀναγραφάς, δ.π., σ. 256· Παναγιώτου Γ. Σταμού, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας καὶ πρῶην Μελενίκου, δ.π., σ. 191· Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα, Μητροπολίται Θεσσαλονίκης, δ.π., σ. 86.

3. Michaelis Le Quien, Oriens christianus, δ.π., στ. 77-78.

κιος Κασσανδρείας ἐπίσκοπος. οὐκ οἶδαμεν ὀρισμένως περὶ τοῦ χρόνου ἐν ᾧ οὗτος ἤκμαζε· τοῦτο δὲ μόνον οἶδαμεν ἐκ τῶν τοῦ νικολάου Κομνηνοῦ ὅτι ἤκμαζε μετὰ τὴν ἄλωσιν. Ἔγραψεν οὗτος *Meditationes ad Joannem Athenicium de Legibus Caesarum*. Ἴδε τὸν νικόλ: αὐτὸν σελ. 182. *praenot. mystagog.* καὶ λεκνέν τόμ: 2 σελ. 77¹. Ἔτσι φαίνεται ὅτι ἡ γνώμη τοῦ Δήμιτσα², πού τὸν ἀκολουθοῦν οἱ Ἀλεξούδης³ καὶ Γριτσόπουλος⁴, ὅτι Ἐπίσκοπος Κασσανδρείας Ἰωαννίκιος ὑπῆρχε στὶς ἀρχὲς τοῦ 15ου αἰῶνα καὶ μάλιστα στὰ 1420, ὅπως θέλουν οἱ Ἀλεξούδης καὶ Γριτσόπουλος, δὲν ἔχει στηρίγματα. Ἴσως, μὲ βάση τὸν Ζαβίρα, ὁ Ἰωαννίκιος θὰ πρέπει νὰ τοποθετηθεῖ στὰ τέλη τοῦ 17ου αἰῶνα⁵.

23. Ὁ Ἰγνάτιος ἀναφέρεται μία φορά ἀχρονολόγητα στὰ τέλη τοῦ 17ου ἢ στὶς ἀρχὲς τοῦ 18ου αἰῶνα⁶. Ὁ Ἀλεξούδης τὸν τοποθετεῖ στὰ 1690⁷ καὶ ὁ Janin στὰ 1706⁸.

24. Κατὰ τὸν Le Quien ἐπίσης τὸ 1720 ἀναφέρεται ὡς Κασσανδρείας ὁ Ἀρσένιος⁹, πού τὸν δέχονται καὶ ὄσοι ἀσχολήθηκαν μὲ τὴν Κασσανδρεία¹⁰.

1. Γεωργίου Ἰωάννου Ζαβίρα, Νέα Ἑλλάς ἢ Ἑλληνικὸν Θέατρον. Ἀνατόπως Α' Ἐκδόσεως. Ἐπιμέλεια-Εἰσαγωγή-Εὑρετήριον Τάσου Ἀθ. Γριτσοπούλου, Ἀθῆναι 1972, σ. 346. Πρβλ. Κωνσταντίνου Ν. Σάθα, Νεοελληνικὴ φιλολογία. Βιογραφίαι τῶν ἐν τοῖς γράμμασι διαλαμπάντων Ἑλλήνων, ἀπὸ τῆς καταλύσεως τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας μέχρι τῆς ἑλληνικῆς ἐθνεγερσίας (1453-1821), ἐν Ἀθῆναις 1868, σ. 414.

2. Μαργαρίτου Γ. Δήμιτσα, Μακεδονικά, δ.π., σ. 402.

3. Ἀνθίμου Ἀλεξούδη, Χρονολογικοὶ κατάλογοι, δ.π., σ. 3.

4. Τάσου Ἀθ. Γριτσοπούλου, Κασσανδρείας, Μητρόπολις, δ.π., στ. 392.

5. Ἰδὲ καὶ R. Janin, Cassandria, δ.π., στ. 1306· Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ἡ ἠρωϊκὴ Κασσάνδρα, δ.π., σ. 100, 179 καὶ Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, δ.π., σ. 246· Βασιλείου Γ. Ἀτέση Μητροπολίτου πρ. Λήμου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, δ.π., σ. 111 καὶ Ἀρχιερεῖς Μητροπόλεων τινῶν, δ.π., σ. 54. Καὶ ὁ Τάσος Ἀθ. Γριτσοπούλος, Κασσανδρείας, Μητρόπολις, δ.π., στ. 392, δέχεται Ἰωαννίκιο στὰ τέλη τοῦ 17ου αἰῶνα.

6. Ἀ. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, Τακτικὸν τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ κατάλογος ἀρχιερέων ἀκμασάντων ἐν αὐταῖς μεταξὺ τοῦ ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνος, «Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος» 3 (1889) 472.

7. Ἀνθίμου Ἀλεξούδη, Χρονολογικοὶ κατάλογοι, δ.π., σ. 3.

8. R. Janin, Cassandria, δ.π., στ. 1306. Πρβλ. Τάσου Ἀθ. Γριτσοπούλου, Κασσανδρείας, Μητρόπολις, δ.π., στ. 392· Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, δ.π., σ. 246· Βασιλείου Γ. Ἀτέση Μητροπολίτου πρ. Λήμου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, δ.π., σ. 111 καὶ Ἀρχιερεῖς Μητροπόλεων τινῶν, δ.π., σ. 54.

9. Michaelis Le Quien, Oriens christianus, δ.π., στ. 78.

10. Ἰδὲ Μαργαρίτου Γ. Δήμιτσα, Μακεδονικά, δ.π., σ. 403· Ἀνθίμου Ἀλεξούδη, Χρονολογικοὶ κατάλογοι, δ.π., σ. 3· Τάσου Ἀθ. Γριτσοπού-

25. Ὁ Σωφρόνιος ἀναφέρεται τὸ 1725¹.

26. Γιὰ τὸν Ἰωακεὶμ τὸν Λέσβιο ἔχομε τέσσερες μαρτυρίες: στὴν πρώτη (Μάιος 1727) ὑπογράφει γράμμα τοῦ Πατριάρχου Παΐσιου Β' ὑπὲρ τῶν κουτέων τοῦ ἁγίου Τάφου², στὴ δευτέρα (Σεπτέμβριος 1729) ὑπογράφει πατριαρχικὸ καὶ συνοδικὸ γράμμα ποῦ ἐπιβεβαιώνει ὅτι ἡ Μονὴ τοῦ Σωτήρος στὴ νῆσο Πρώτη εἶναι Μετόχι τῆς Μονῆς τῆς Παναχράντου στὴν Ἄνδρο³, στὴν τρίτη (γύρω στὰ 1730) ἔλαβε μέρος στὴν ἐκλογή τοῦ Νικολάου, Σακκελάρου τῆς Μητροπόλεως Ναυπλίου, σὲ Μητροπολίτη Σίδης⁴ καὶ στὴν τέταρτη (Δεκέμβριος 1734) ὑπογράφει τὸ ἔγγραφο τοῦ Πατριάρχου Νεοφύτου Στ' ποῦ ἀναφέρεται στὸ Ναὸ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Γαλατᾶ στὴν Κωνσταντινούπολη⁵. Ἡ γνώμη ὅτι ὁ Κασσανδρείας Ἰωακεὶμ ἔγινε

λοῦ), Κασσανδρείας, Μητρόπολις, δ.π., στ. 392· Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, δ.π., σ. 246· Βασιλείου Γ. Ἀτέση Μητροπολίτου πρ. Λήμου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, δ.π., σ. 111 καὶ Ἀρχιερείς Μητροπόλεων τινῶν, δ.π., σ. 54.

1. R. Janin, Cassandria, δ.π., στ. 1306· Τ(άσου) Ἀθ. Γρ(ιτσοπούλου), Κασσανδρείας, Μητρόπολις, δ.π., στ. 392· Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, δ.π., σ. 246· Βασιλείου Γ. Ἀτέση Μητροπολίτου πρ. Λήμου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, δ.π., σ. 111 καὶ Ἀρχιερείς Μητροπόλεων τινῶν, δ.π., σ. 54.

2. Ἀρχμ. Καλλινίκου Δελικάνη, Τὰ ἐν τοῖς Κώδιξι τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἀρχιεποφυλακείου σωζόμενα ἐπίσημα ἐκκλησιαστικὰ ἔγγραφα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὰς σχέσεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πρὸς τὰς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων καὶ Κύπρου (1574-1863) περισυλλεγένητα καὶ συναρμολογηθέντα κελεύσει τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἰωακεὶμ τοῦ Γ', ἐν Κωνσταντινουπόλει 1904, σ. 490. Πρβλ. Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, δ.π., σ. 246, ὅπου ὁ Ἰωακεὶμ ἀναφέρεται ὡς Κασσανδρείας ἀπὸ τὸ 1725.

3. Γεωργίου Π. Γεωργιάδου, Ὁ ἐν Γαλατᾶ Ἱερὸς Ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, δ.π., σ. 139· Δημητρίου Π. Πασχάλη, Τὸ ἐν τῇ νήσῳ Πρώτῃ Βυζαντινὸν Μοναστήριον τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος Χριστοῦ, Μετόχιον τῆς ἐν Ἄνδρῳ Μονῆς Παναχράντου, «Θεολογία» 24 (1953) 91.

4. Ἀρχμ. Καλλινίκου Δελικάνη, Πατριαρχικῶν ἐγγράφων τόμος τρίτος. Ἦτοι τὰ ἐν τοῖς Κώδιξι τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἀρχιεποφυλακείου σωζόμενα ἐπίσημα ἐκκλησιαστικὰ ἔγγραφα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὰς σχέσεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πρὸς τὰς Ἐκκλησίας Ρωσίας, Βλαχίας καὶ Μολδαβίας, Σερβίας, Ἀχριδῶν καὶ Πεκίου 1564-1863 οἷς προστίθεται ἱστορικὴ μελέτη περὶ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχριδῶν, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1905, σ. 426.

5. Γεωργίου Π. Γεωργιάδου, Ὁ ἐν Γαλατᾶ Ἱερὸς Ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, δ.π., σ. 71. Ἴδὲς καὶ R. Janin, Cassandria, δ.π., στ. 1306· Τ(άσου) Ἀθ. Γρ(ιτσοπούλου), Κασσανδρείας, Μητρόπολις, δ.π., στ. 392· Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, δ.π., σ. 246· Βασιλείου Γ. Ἀτέση Μητροπολίτου πρ. Λήμου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, δ.π., σ. 86, 111 καὶ Ἀρχιερείς Μητροπόλεων τινῶν, δ.π., σ. 41-42.

Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης στὰ τέλη Δεκεμβρίου τοῦ 1734¹ δὲν εὐσταθεῖ, γιὰ τὴν ἤδη τὸν Αὐγούστο τοῦ 1730 ὁ Πατριάρχης Παῖσιος γράφει πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς ὅτι μεταβαίνει κοντὰ τοὺς ὁ νέος Μητροπολίτης Ἰωακεὶμ². Συνεπῶς πρόκειται γιὰ δύο διαφορετικὰ πρόσωπα.

27. Ὁ Θεόκλητος λείπει ἀπὸ ὄλους τοὺς ἐπισκοπικοὺς καταλόγους καὶ ἐγίνε γιὰ πρώτη καὶ μοναδική φορὰ γνωστός πρὶν ἀπὸ μερικὰ χρόνια ἀπὸ ἓνα αὐτοκρατορικό φερμάνι πού φέρει χρονολογία 24 Μαΐου 1734. Ἡ χρονολογία ὅμως αὐτὴ ἔρχεται σὲ ἀνεξήγητη αὐτὴ τὴ στιγμή ἀντίθεση μὲ τὴν τελευταία μαρτυρία πού ἔχομε γιὰ τὸν Ἰωακεὶμ πού ὑπογράφει, ὅπως ἀναφέραμε πρὶν ἀπάνω, πατριαρχικό ἔγγραφο τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1734. Τὸ κείμενο τοῦ αὐτοκρατορικοῦ φερμανίου ἔχει ὡς ἐξῆς:

Σοφολογιώτατε ἱεροδίκᾳ Θεσσαλονίκης, σὺ, ὁ δικαιοτέρος τῶν μουσουλμάνων κριτῶν, ὁ ἐκλεκτότερος τῶν διοικητῶν τῶν μονοθεϊστῶν, μεταλλεῖον σοφίας καὶ ὀρθολογισμοῦ, ὁ ὑψῶν τὰς σημαίας τοῦ ἱεροῦ δικαίου καὶ τῆς πίστεως, ὁ κληρονόμος τῆς γνώσεως τῶν προφητῶν, ὁ εἰς δὴν ἰδιάζει ἡ μεγάλη χάρις τοῦ ἀρωγοῦ βασιλέως, ἀξιεθῆτωσαν αἱ ἀρεταὶ σου.

Μόλις φθάσῃ τὸ ὑψηλὸν αὐτοκρατορικὸν φερμάνιον, ἔστω γνωστὸν ὅτι ὁ Πατριάρχης τῶν Ρωμιῶν Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐξαρχηγμάτων Σεραφεῖμ, ὑπέβαλεν εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν Μου διβάνιον ἀναφορὴν ἐσφραγισμένην ἐκθέτον ὅτι ὁ εἰς τὸ Πατριαρχεῖον ὑπαγόμενος ἐπίσκοπος Κασσανδρείας Θεόκλητος ἐκτελεῖ ἡσύχως τὰ καθήκοντά του εἰσπράττων τὰς δημοσίας προσόδους καὶ, ἐνῶ δὲν ἔπρεπε παρ' οὐδενὸς νὰ ἐνοχλῆται, τινὲς ἐκ τῶν ἐκεῖ μουσουλμάνων καὶ τῶν φόρον ὑποτελῶν ἀποκλειστικῶς χάριν χρηματισμοῦ τὸν ἀνησυχὸν διαρκῶς ὑποβάλλοντες ἄλλοτε μὲν ἀγωγὰς ἀπαιτήσεων κατὰ τοῦ ἐπισκόπου τούτου καὶ ἄλλοτε διαβάλλοντες αὐτὸν διὰ ποικίλων κατηγοριῶν. Ὅθεν παρεκάλεσε τὴν ἔκδοσιν ὑψηλοῦ φερμανίου Μου, ἵνα συμφώνως μὲ τοὺς ὅρους τοῦ βερατίου του αἱ ὑποβαλλόμεναι ἀγωγαὶ ἐναντίον τοῦ ἐπισκόπου τούτου μὴ δικάζονται εἰς τὴν περιφέρειαν ἐκείνην, ἀλλ' ἐνώπιον τοῦ αὐτοκρατορικοῦ διβανίου Μου. Ἐξετασθέντων τῶν εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν Μου θησαυροφυλάκιον φυλασσομένων βιβλίων τῶν ἐπισκοπῶν, προέκυψε καὶ ἐσημειώθη ἐν περιθωρίῳ ὅτι εἰς τὴν εἰς τὸ Πατριαρχεῖον ὑπαγομένην ἐπισκοπὴν Κασσανδρείας ἔχει διορισθῆ ὁ κληρικὸς Θεόκλητος καὶ ὅτι κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ βερατίου του αἱ ἀγωγαὶ, αἵτινες ἐπεβάλλοντο νὰ ἐκδικασθοῦν συμφώνως μὲ τὸ ἱερὸν δίκαιον, θὰ ἐκδικάζονται τοῦ λοιποῦ ἐνώπιον τοῦ αὐτοκρατορικοῦ διβανίου Μου.

1. Ἰδὲς Βασιλείου Γ. Ἀτέση Μητροπολίτου πρ. Λήμων, Ἐπισκοπικὸ κατὰ-λόγοι, ὁ.π., σ. 86, 111 καὶ Ἀρχιερεῖς Μητροπόλεων τινῶν, ὁ.π., σ. 41-42, 55.

2. ἴ.π.π. Α. Σωφρονίου, Ἡ ἱερά Μονὴ τῆς Ἁγ. Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας, «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς» 2 (1918) 547.

Ἐξεδόθη ἤδη ὕψηλὸν φριμάνιον Μου, ὅπως ἐνεργηθοῦν τὰ δέοντα συμφώνως μὲ τὸς ὄρους τοῦ βερατίου. Διατάσσω ὅπως, μόλις φθάσῃ τὸ παρὸν ὕψηλὸν φριμάνιον Μου, ἐνεργήσῃς συμφώνως μὲ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ. Αἱ ἀγωγαὶ τῶν διεκδικούντων δικαίωματα ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπον τοῦτον καὶ αἱ μὴ νέσεις, δι' ὧν ἀποδίδονται εἰς αὐτὸν κατηγορίαι καὶ στρεφодиκίαι, νὰ μὴ ἐκδικάζονται ἐκεῖ, ἀλλὰ νὰ παραπέμπωνται εἰς τὴν Πύλην τῆς εὐδαιμονίας Μου, ἵνα δικάζονται συμφώνως μὲ τὸς ὄρους τοῦ βερατίου ἐνώπιον τοῦ αυτοκρατορικοῦ διβανίου Μου κατὰ τὸ ἱερὸν δίκαιον καὶ νὰ συμμορφῶσαι μὲ τὸ ὕψηλὸν φριμάνιον Μου. Ταῦτα γνωρίζων νὰ σέβῃσαι τὸ παρὸν ἱερὸν σύμβολόν Μου.

Ἐργάσῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 20ῇ Ζιλ Χετζὲ 1146 (24 Μαΐου 1734)᾽.

28. Ὁ Λαυρέντιος πρέπει νὰ τοποθετηθεῖ τὸ 1748², ὅπως ἀναφέρει ὁ Σταυράκης Ἀριστάρχης βέης.

29. Κατὰ τὸν Σταυράκη Ἀριστάρχη βέη μέχρι τῆς 29 Ὀκτωβρίου 1750 ἀρχιεράτευσε ὁ Λεόντιος.

30. Ὁ Φιλόθεος ἐκλέχτηκε στὶς 29 Ὀκτωβρίου 1750 καὶ ἔμεινε στὴν Κασσάνδρεια μέχρι τὸν Αὐγούστο τοῦ 1752 κατὰ τὸν Σταυράκη Ἀριστάρχη βέη³.

31. Τὸν Αὐγούστο τοῦ 1752 Κασσανδρείας Ἀρχιεπίσκοπος ἔγινε, κατὰ τὸν Σταυράκη Ἀριστάρχη βέη, ὁ Σκοπελίτης καὶ Γρηγοριότης (ἀδελφὸς τῆς Μονῆς Ἁγίου Γρηγορίου στὸ Ἅγιον Ὄρος) Γρηγόριος. Σὲ ἓνα χειρόγραφο τοῦ 1774, ποῦ περιέχει τὸ Κυριακοδρόμιο Μαξίμου τοῦ Πελοποννησίου καὶ βρίσκεται στὴν Καλύβη τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου τοῦ Γερο-Ζαχαρία στὶς Καλύβες τῆς Νέας Σκῆτης, ὑπάρχει στὴν ἀρχή: *ἄποδ' Ἰουνίου κδ' τοῦ τιμίου Προδρόμου. ἀφισρώθη τὸ παρὸν κυριακοδρόμιον Μαξίμου ἱερομονάχου τοῦ Πελοποννησίου παρ' ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ Γρηγορίου ἀρχιεπισκόπου Κασσανδρείας, τοῦ ἐκ τῆς νήσου Σκοπέλου, εἰς τὴν ἱερὰν σκήτην τοῦ ἁγίου Παύλου πρὸς ψυχικὴν Σωτηρίαν αὐτοῦ καὶ τῶν γονέων αὐτοῦ. ἡ Κασσανδρεία Γρηγόριος⁴.*

Ἡ μονὴ Ἁγίου Γρηγορίου στὶς 30 Νοεμβρίου 1761 καταστράφηκε δόλοκλη-

1. Πρωτοεκδόθηκε ἀπὸ τὸν Ἰωάν. Κ. Βασδραβέλλη, Ἱστορικά Ἀρχεῖα Μακεδονίας. Α'. Ἀρχεῖον Θεσσαλονίκης 1695-1912, Θεσσαλονίκη 1952, σ. 203-204.

2. Πρβλ. Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας καὶ πρόην Μελενίκου, ὁ.π., σ. 192· Ἡ ἠρωϊκὴ Κασσάνδρα, ὁ.π., σ. 179· Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, ὁ.π., σ. 246, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι ὁ Λαυρέντιος πέθανε τὸ 1750.

3. Ἰδὲς Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας καὶ πρόην Μελενίκου, ὁ.π., σ. 192· Ἡ ἠρωϊκὴ Κασσάνδρα, ὁ.π., σ. 179· Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, ὁ.π., σ. 246, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι ὁ Φιλόθεος ἢ Θεόφιλος πέθανε τὸ 1752.

4. Εὐλογίου Κουρίλα Μητροπολίτου Κορυτσᾶς, Κατάλογος Ἀγιορειτικῶν χειρογράφων, «Θεολογία» 21(1950) 524.

ρη ἀπὸ πυρκαϊά. Στὴν ἀνοικοδόμησή της συνετέλεσε πάρα πολὺ καὶ ὁ Θεοφιλέστατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἅγιος Κασσανδρείας κύριος Γρηγόριος ὁ ἐκ Σκοπέλου, ὅπως ἀναγράφεται στὸν κώδικα κτιτόρων (κώδικας 154, φ. 1) τῆς Μονῆς μὲ ἡμερομηνία *αφοε ἔτει Σωτηρίω μηνί Ἰουνίον*. Ὁ ἴδιος κατέβαλε δὲ τὰ ἐξοδα γιὰ τὸ τέμπλο, ὅπως ρητὰ ἀναφέρεται: *Τὸ παρὸν τέμπλον ἀηγέρθη ἐν βάρβωρ, ἐσκαλισθη, ἐχρυσόθη, ἱστορήθη διὰ συνδρομῆς καὶ ἐξόδων τοῦ πανιερωτάτου Κασαντρέας [Γρηγορίου...].* Οἱ εἰκόνες τοῦ Χριστοῦ, τῆς Παναγίας, τοῦ Προδρόμου καὶ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἔνα μέτρο μῆκος καὶ $0,05 \times 0,82$, ποὺ εἶναι στὸ τέμπλο, φέρνουν στὸ κάτω μέρος τὴν ἐπιγραφή: *Δέησις τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ Γρηγορίου Ἀρχιεπισκόπου Κασαντρέας 1778.* Ἐπίσης ὑπάρχει εἰκόνα τοῦ Γρηγορίου σὲ φυσικὸ μέγεθος στὸν ἀρχιερατικὸ θρόνο μὲ ἀρχιερατικὸ μανδύα καὶ ἐγκόλπιο, στὸ ἓνα χέρι νὰ κράτῃ ἀρχιερατικὴ ράβδο καὶ στὸ ἄλλο μικρὴ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ¹. Τὸ δνομά του ἐπίσης ὑπάρχει στὰ μανουάλια καὶ στὸν κεντρικὸ πολυέλαιο, ὁ ἴδιος δὲ εἶναι καὶ ὁ ἀνακαινιστὴς τοῦ παρεκκλησίου τῶν Ἀρχαγγέλων, κοντὰ στὸ ὁποῖο εἶχε ἓνα δωμάτιο γιὰ νὰ κάθεται. Στὸ χειρόγραφο 154 (φ. 7) τῆς ἴδιας Μονῆς ἀναγράφονται τὰ ἐξῆς:

Ἐν ἔτει 1781 Ἀγούστου 29. Ἐλθὼν εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς Ταύτην Ἱερὰν Μονὴν τοῦ Γρηγορίου ὁ Παναγιώτατος ἅγιος πρώην Θεσσαλονίκης κύριος κὺρ Δαμασκηνός, ὁ διὰ τοῦ θείου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος μετονομασθεὶς Δανιὴλ μοναχός, ὁ ἐξ Ἀργυροκάστρου, ἀφιέρωσεν εἰς Αὐτὴν τὰ κατωτέρω... τὰ ὁποῖα πάντα ἐκτιμηθέντα παρὰ τῶν παρευρεθέντων, τοῦ τε Πανιερωτάτου ἁγίου Κασσανδρείας κυρίου Γρηγορίου καὶ τῶν δικαίων τῆς αὐτῆς Μονῆς ἐν ἱερομονάχοις κὺρ Ἰακώβου καὶ τοῦ ἐν ἱερομονάχοις κὺρ Διονυσίου καὶ τῶν λοιπῶν πατέρων... ἐδόθησαν εἰς χεῖρας τῶν εἰρημένων Δικαίων τῆς καθ' ἡμᾶς ταύτης Μονῆς, ὅπως καὶ σὲ ἄλλο σημεῖο τοῦ ἴδιου χειρογράφου (φ. 2): 1785 Ἰουλίου 1η. Ἐκαμε παράδοσιν ὁ θεοφιλέστατος ἀρχιεπίσκοπος ἅγιος Κασσανδρείας κύριος κύριος Γρηγόριος ὁ ἐκ Σκοπέλου... ὁ κοινὸς ἡμῶν πατήρ καὶ συγκρονοβιάτης τοῦ ἡμετέρου ἡμῶν Μοναστηρίου ὁ κὺρ Κύριος Γρηγόριος ἅγιος Κασσανδρείας². Ὁ Γρηγόριος πέθανε τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1787,

1. G. Millet, J. Pargoire et L. Petit, Recueil des inscriptions chrétiennes de l' Athos. Première partie. Contenant 56 figures dans le texte, 11 planches hors texte et de nombreuses reproductions, Paris 1904, σ. 172-173. Β α ρ λ α ἄ μ Ἀ γ γ ε λ ἄ κ ο υ, Ἡ ἐν Ἀγίῳ Ὀρει Ἀθῶ Ἱερὰ Μονὴ τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου 1300-1921 μετὰ 35 εἰκόνων, Θεσσαλονίκη 1921, σ. 14, 19, 24, 53. Πρβλ. καὶ Ἀρχιμανδρίτου Βησσαρίωνος Γρηγοριάτου, Λόγος ἐγκωμιαστικὸς εἰς τοὺς κτήτορας τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὀρει Ἀθῶ Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ὁσίου Γρηγορίου, Δ' ἐκδόσις, Θεσσαλονίκη 1970, σ. 33, 35.

2. Ἀρχιμανδρίτου Βησσαρίωνος Γρηγοριάτου, Λόγος ἐγκωμιαστικὸς, ὁ.π., σ. 33, 34.

κατὰ τὸν Σταυράκη Ἀριστάρχη βέη¹.

32. Τὸν ἴδιο μήνα, κατὰ τὸν Σταυράκη Ἀριστάρχη βέη, διάδοχος τοῦ Γρηγορίου ἐκλέχτηκε ὁ Ἀρχιδιάκονος ὁ Μητροπολίτης Ἡρακλείας Νικηφόρος. Σχετική εἰδηση μᾶς δίνει ὁ Ἀθανάσιος Κομνηνὸς Ὑψηλάντης: *Ἐν ταῦτοις θανόντος τοῦ Κασσανδρείας ἐγένετο ὁ ἀρχιδιάκονος τοῦ Ἡρακλείας Νικηφόρος· ἔδωκεν εἰς τὸ Κοινὸν πογγεῖα 10 καὶ τῷ πατριάρχει φιλότιμον γορσία 1.000.* Ἔστι δὲ ἡ Κασσάνδρεια ἀρχιεπισκοπὴ τοῦ Οἰκουμηνικοῦ θρόνου κειμένη παρὰ τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Θεσσαλονίκης². Στις 20 Ὀκτωβρίου 1791 ὁ Νικηφόρος παραιτήθηκε, ὅπως ἀναφέρει καὶ πάλι ὁ Σταυράκης Ἀριστάρχης βέης³.

33. Στῆ θέση τοῦ Νικηφόρου τοποθετήθηκε τὸ Νοέμβριο τοῦ 1791 ὁ Ἰγνάτιος ποῦ ἦταν τότε Ἐπίσκοπος Κίτρους⁴.

Στῆ σύσκεψη, ποῦ ἐγένετο 1772 στὴν ἀρχὴ στῆ Νάουσα καὶ ὕστερα στὴν Κοζάνη, με ἀφορμὴ τὴν ἔλευση στῆ Μακεδονία τοῦ γιατροῦ Σωτηρίου Λευκαδίου γιὰ τὸν ξεσηκωμὸ τῶν Ἑλλήνων ἐνάντια στοὺς Τούρκους, ἔλαβε μέρος καὶ ὁ Κίτρους Ἰγνάτιος⁵. Ἀνώνυμα Ἐπίσκοπος Κίτρους ἀναφέρεται

1. Πρβλ. καὶ Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, ὅ.π., σ. 246.

2. Ἀθανασίου Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου, Ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν, ὅ.π., σ. 691-692. Ἰδὲ καὶ Ἀνθίμου Ἀλεξίου ὁδ, Χρονολογικοὶ κατάλογοι, ὅ.π., σ. 3· Τάσου Ἀθ. Γρηγορίου, Κασσανδρείας, Μητρόπολις, ὅ.π., σ. 392.

3. Πρβλ. Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ἡ ἠρωϊκὴ Κασσάνδρα, ὅ.π., σ. 179 καὶ Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, ὅ.π., σ. 246. Ὁ Βασίλειος Γ. Ἀτέσης Μητροπολίτης πρ. Λήμνου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὅ.π., σ. 111 καὶ 316 καὶ Ἀρχιερεῖς Μητροπόλεων τινῶν, ὅ.π., σ. 55, ἀναφέρει ἀχρονολόγητα ὕστερα ἀπὸ τὸ Νικηφόρο τὸν Ἐπιφάνιο, στηριζόμενος σὲ μία μαρτυρία τοῦ Ἐπισκόπου Κορυτσᾶς Εὐλογίου Κουρίλα, Κατάλογος Ἀγιορειτικῶν χειρογράφων, «Θεολογία» 15 (1937) 365. Δὲν πρόκειται ὁμοῦς γιὰ Ἐπιφάνιο Κασσανδρείας, ἄγνωστο ἄλλωστε ἀπὸ ἄλλες πηγές, ἀλλὰ γιὰ Ἐπιφάνιο Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας, ποῦ με τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Χαλδεΐας Σίλβεστρο ὑπογράφου μαρτυρικὸ γράμμα γιὰ τὸ λείψανο τῆς Ἁγίας Ἄννης, Γερασίου μουναχοῦ Μικραγιαννανίτου, Κατάλογος χειρογράφων κωδικῶν τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Κυριακοῦ τῆς κατὰ τὸ Ἀγιώνυμον Ὄρος τοῦ Ἁθῶ Ἱερᾶς καὶ Μεγαλωνίου Σκῆτης τῆς Ἁγίας Θεομήτορος Ἄννης, «Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν» 29 (1959) 95. Γιὰ τὸν Ἐπιφάνιο πρβλ. καὶ Ἰωάννου Βασιλείου Α. Μυστακίδου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, «Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν» 12 (1936) 180 καὶ R. Janin, Césaire, «Dictionnaire d'Histoire et de Géographie Ecclésiastiques» 12 (1953) 220.

4. Ἐμμανουὴλ Ι. Κωνσταντινίδου, Ἀνέκδοτος ἐπισκοπικὸς κατάλογος Κίτρους, «Τμητικὸν ἀφιέρωμα εἰς τὸν Μητροπολίτην Κίτρους Βαρνάβαν ἐπὶ τῇ 25ετηρίδι τῆς ἀρχιερατείας του», Ἀθῆναι 1980, σ. 228, πρβλ. καὶ σ. 230.

5. Ι. Κ. Βασδραβέλλη, Οἱ Μακεδόνες κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Ἐκδοσις τρίτη με τὰς νέας ἱστορικὰς πηγὰς, Θεσσαλονίκη 1967, σ. 26. Τὸν Ἰγνάτιο αὐτὸν δὲν μνημονεύουν οἱ Ἀπόστολος Ἀθ. Γλαβίνας, Ἐπίσκοποι Κίτρους κατὰ τὴν Τουρ-

τὸ 1785¹. Ἐπίσης τὸ 1784 μνημονεύεται ὡς Ἐπίσκοπος Κίτρος ὁ Κωνσταντίνος². Εἶναι ἄραγε σίγουρη ἡ μαρτυρία γιὰ τὸν Ἰγνάτιο τοῦ 1772, ὅποτε ἔχουμε Ἰγνάτιο, Κωνστάντιο καὶ πάλι Ἰγνάτιο ἢ πρέπει νὰ διαγραφεῖ ὁ Ἰγνάτιος τοῦ 1772 καὶ νὰ δεχθοῦμε Ἰγνάτιο μόνο μετὰ τὸν Κωνστάντιο; Ὁ πρῶτος Ἰγνάτιος εἶναι λίγο δύσκολο νὰ ὑπῆρχε ὅπως θὰ δοῦμε παρακάτω. Πάντως ὁ Ἰγνάτιος τοῦ 1791 ποὺ ἔγινε Κασσανδρείας μνημονεύεται ἀπὸ τὸν Σταυράκη Ἀριστάρχη βέη καὶ ἡ μνεῖα αὐτὴ ἐπιβεβαιώνεται καὶ ἀπὸ ἄλλη πλευρά³. Δὲν ξέρω ἂν πρέπει νὰ τοποθετήσουμε διαφορητικά τὰ πράγματα. Δηλαδή νὰ δεχτοῦμε τὸν Ἰγνάτιο τοῦ 1772 καὶ τὸν Ἰγνάτιο τοῦ 1791 ὡς τὸ ἴδιο πρόσωπο καὶ νὰ διαγράψουμε τὸν Κωνστάντιο ἢ τέλος νὰ δεχτοῦμε Ἰγνάτιο, Κωνστάντιο, Ἰγνάτιο, ὅπου ὁ ἴδιος Ἰγνάτιος κατέλαβε δύο φορές τὸ θρόνο καὶ στὴ μέση μῆκε ὁ Κωνστάντιος. Αὐτὴ ὁμως ἡ ὑπόθεση πρέπει νὰ θεωρηθεῖ ἢ πιὸ ἀπίθανη. Δύο φορές ἀναφέρεται ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κασσανδρείας (καὶ Πολυγύρου) σὲ συνοδικὰ πατριαρχικὰ ἔγγραφα, στίς 3 Ἰουλίου 1796 (Πατριάρχης Γεράσιμος Γ') καὶ τὸ Σεπτέμβριο τοῦ 1815 (Πατριάρχης Κύριλλος Στ'), ἀλλὰ καὶ τίς δύο φορές ἀνώνυμα⁴.

Στὴν Κασσάνδρεια ὁ Ἰγνάτιος παρέμεινε μέχρι τὸ 1824 καὶ πέθανε ὡς Ἀρχιεπίσκοπος στὴν ἔδρα του. Ἐὰν λοιπὸν θεωρήσουμε ὅτι ὑπῆρχε Ἰγνάτιος στὸ Κίτρος τὸ 1772 καὶ εἶναι τὸ ἴδιο πρόσωπο μετὰ τὸν Ἰγνάτιο, ποὺ τὸ 1891 ἔγινε ἀπὸ Κίτρος Ἀρχιεπίσκοπος Κασσανδρείας, τότε ἡ ὅλη ἀρχιερατεία του, 19 χρόνια, ἴσως καὶ περισσότερα, στὸ Κίτρος καὶ 33 χρόνια στὴν Κασσάνδρεια, σύνολο δηλαδή 52 ἴσως καὶ περισσότερα χρόνια, ἀποτελεῖ ἀπὸ τίς ὁποσδήποτε ἐντυπωσιακὲς περιπτώσεις πολυχρόνιας ἀρχιερατείας.

34. Ὅταν πέθανε ὁ Ἰγνάτιος, τὸ Μάιο τοῦ 1824 ὡς Κασσανδρείας ἐκλέχθηκε ὁ Ἱερομόναχος Δ α ν ι ἡ λ⁵. Ὁ Δανιὴλ συνδεόταν ἄμεσα μετὰ τὸ Ναὸ

κοκρατίαν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πηγῶν, «Μακεδονικά» 18 (1978) 82 καὶ Ἐ μ μ α ν ο υ ἡ λ Ι. Κ ω ν σ τ α ν τ ι ν ῖ δ η ς, Ἀνέκδοτος ἐπισκοπικὸς κατάλογος, ὁ.π., σ. 230.

1. Ἰ ω ἄ ν. Κ. Β α σ δ ρ α β ε λ λ η, Ἱστορικὰ Ἀρχεῖα Μακεδονίας, Β' Ἀρχεῖον Βεροῖας-Ναούσης 1598-1886, Θεσσαλονίκη 1954, σ. 228.

2. Ἐ μ μ α ν ο υ ἡ λ Ι. Κ ω ν σ τ α ν τ ι ν ῖ δ ο υ, Ἀνέκδοτος ἐπισκοπικὸς κατάλογος, ὁ.π., σ. 230.

3. Σ ω φ ρ ο ν ῖ ο υ Εὐστρατιάδου, Ὁ Καμπανίας Θεόφιλος ὁ ἐξ Ἰωαννίνων, «Ἡπειρωτικά Χρονικά» 2 (1927) 246· πρβλ. καὶ σ. 262.

4. Κ ρ. Χ ρ υ σ ο χ ο ῖ δ η, Ἱερά Μονὴ Ἀγίου Παύλου. Κατάλογος τοῦ Ἀρχείου, «Σύμμεικτα» 4 (1981) 284.

5. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι κατὰ τοὺς Κώδικας τῶν Ὑπομνημάτων τοῦ Ἀρχιεπιφυλακίου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, «Ὀρθοδοξία» 31 (1959) 445.

τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου Θεσσαλονίκης¹. Στὸ θρόνο τῆς Κασσανδρείας παρέμεινε μέχρι τὸ 1832, ὅταν πέθανε.

35. Τὸ Νοέμβριο τοῦ 1832 στὴ θέση τοῦ Δανιὴλ ἐκλέχτηκε ὁ Ἱερομόναχος Ἰάκωβος². Ὁ Σταυράκης Ἀριστάρχης βέης, πιὸ ἀκριβῆς, ἀναφέρει ὅτι ἡ ἐκλογή του ἔγινε στὶς 20 Νοεμβρίου 1832.

Ὁ Ἰάκωβος Νικολάου ἢ Παγκώστας ἦταν Πάτριος³. Ἱερομόναχος ὄντας ὁ Ἰάκωβος ἦταν Γραμματέας τοῦ Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Μελέτιου. Ἡ ἐκλογή του ἔγινε στὸ Ναὸ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης ἀπὸ τοὺς Μητροπολίτες Θεσσαλονίκης Μελέτιο, Βοδενῶν Ἰωακείμ, Νύσσης Ἰωσήφ, καὶ τοὺς Ἐπισκόπους Καμpanίας Γρηγόριο καὶ Πολυανῆς Ἀνθίμο.

Μετὰ τὸ 1832 ἄρχιζε ἡ ἀνάκτηση καὶ ἀνακαίνιση τῆς Μονῆς Ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας. Τὸ ἔργο αὐτὸ ὀλοκληρώθηκε ἀπὸ τοὺς Ἀρχιερεῖς Θεσσαλονίκης Μελέτιο, Κασσανδρείας Ἰάκωβο καὶ τὸν πρῶην Ἀρδαμερίου Δανιὴλ τὸ 1835⁴.

Τὸ 1836 ὁ Ἰάκωβος ἀνήγειρε τὸ Μητροπολιτικὸ Ναὸ τοῦ Ἁγίου Νικολάου Πολυγύρου ποὺ προηγουμένα τιμοῦνταν στὴ μνήμη τοῦ Ἁγίου Χαλαλάμπου καὶ εἶχε ἀποτεφρωθεῖ κατὰ τὴν ἐλληνικὴ ἐπανάσταση, ὅταν κήκε ὅλος ὁ Πολύγυρος ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Σὲ μία ἐντοιχισμένη πλάκα στὸ ὑπέρθυρο τῆς ἐσωτερικῆς θύρας τοῦ νάρθηκα τοῦ Ναοῦ αὐτοῦ ὑπάρχει ἡ ἐξῆς ἔμμετρη ἐπιγραφή:

*Πόθῳ ζέοντι καὶ προθύμῳ καρδίᾳ
Ναόν Σου τοῦτον δέιμαντο Ἱεράρχα
οἱ παῖδες οἱ σοὶ κάτοικοι Πολυγέρου
ὅπως ἐκ βλάβης καὶ λοιμικῆς τῆς νόσου
σκέπτης τουτουσί προεβέβων πρὸς τὸ θεῖον
θύοις δὴ καμὲ καιροῖς ἐμπεριστάτοις
σὸν ἀρχιθύτην τὸν ἐν τῇ Πάτριῳ φόντα
τοῦ ἐν Κασσάνδρα λογικοῦ Σου ποιμνίου.
† Ὁ Κασσανδρείας ΙΑΚΩΒΟΣ τῷ ,αωλς.*

1. Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ἡ ἠρωϊκὴ Κασσάνδρα, δ.π., σ. 179· Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, δ.π., σ. 246.

2. Μηνᾶ Δ. Χαμουδοπούλου, Πατριαρχικαὶ πινακίδες, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 2(1881-1887) 329 ὑπόσ. 4· Ἀρχιμανδρίτου Αἰμίλιανου Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, δ.π., 32 (1957) 83.

3. Μανουὴλ Ἰω. Γεδεῶν, Ἀρχεῖον Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, τόμου Α' Β' τευχός, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1911, σ. 284. Ὁ Γεδεῶν εἶναι ὁ μόνος ποὺ τὸν ἀναφέρει ὡς Νικολάου.

4. Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου, Ἐκδρομὴ εἰς τὴν βασιλικὴν καὶ πατριαρχικὴν μονὴν τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας τὴν ἐν τῇ Χαλκιδικῇ, «Byzantinische Zeitschrift» 7(1898) 64· Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα, Ἀρχιερεῖς τῆς Ἐπισκο-

Στὸν ἴδιο Ναὸ ὑπῆρχε ἀντιμίνσιο πού καθιερώθηκε ἀπὸ τὸν ἴδιο¹. Σὲ ἑορτοδρόμιο πού ἐκδόθηκε τὸ 1836 στὴ Βενετία στὰ ὀνόματα τῶν συνδρομητῶν ἀναφέρεται καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κασσανδρείας Ἰάκωβος². Στις 5/17 Νοεμβρίου 1838 ἀγόρασε ὁ Ἰάκωβος δύο σποριές γιὰ νὰ ἐπεκτείνει τὸν κήπο τῆς Μητρόπολης στὴ Βάλτα³. Τὸ 1840 ἀνήγειρε στὴ Βάλτα τὸ οἶκμα τῆς Μητρόπολης⁴, στὴν ἴδια κωμόπολη ἀνήγειρε ἀπὸ τὰ θεμέλια τὸ ἴδιο ἔτος τὴν ἑλληνοαλληλοδιδασκτικὴ σχολή, πού θεωροῦνταν ἡ μεγαλύτερη ἀπὸ ὅλα τὰ σχολεῖα τῶν παρακειμένων χωριῶν, κοντὰ στὸ Ναὸ τοῦ Γενεσιῶ τῆς Θεοτόκου⁵, καὶ ἐπίσης, μετ' ἐπιστάσια του, ἀνεγέρθηκε ἀπὸ τὰ θεμέλια καὶ ἡ ἑλληνοαλληλοδιδασκτικὴ Σχολὴ τοῦ Πολυγύρου⁶.

Τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1843 μετ' ἐπιτάσια τοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ Δ' πῆγε στὴ Μονὴ Ἁγίας Ἀναστασίας ὡς ἑξαρχος γιὰ νὰ διευθετήσει ἀταξίες καὶ διαιρέσεις τῶν μοναχῶν τῆς Μονῆς. Ὁ Ἰάκωβος ὑπέβαλε, ὕστερα ἀπὸ τὴ μετάβασή του στὴ Μονή, ἔκθεση, στὴ Σύνοδο, ἡ ὁποία ἐξέδωκε τὸ διοικητικὸ ὄργανισμὸ τῆς Μονῆς σὲ 25 κεφάλαια⁷. Στις 20 Δεκεμβρίου 1845 ὑπογράφει τὸ κείμενο τοῦ Πατριάρχου Ἀνθίμου Στ' πρὸς τὸν Πατριάρχου Ἀντιοχείας Μεθόδιο γιὰ τὸν τρόπο προσέλευσης τοῦ Ῥωμαιοκαθολικοῦ Ἐπισκόπου Ἀμίδης μετ' ἐπιτάσια τοῦ ποιμνίου τοῦ στὴν Ὁρθοδοξία⁸.

πῆς Ἀρδαμερίου, ὁ.π., σ. 24. Ἡ ἀνάγωση «Κασσανδρείας Γρηγόριος», στὸ γράμμα τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντίου, τῆς 5 Ἰανουαρίου 1833, μετ' ἐπιτάσια ὁ Ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου στὴ Θεσσαλονικὴ χαρακτηρίζεται ὡς ἐνοριακὸς καὶ οἱ μοναχοὶ τῆς Μονῆς Βλατάδων χάνουν τὰ δικαιώματα σ' αὐτόν, Κωνσταντίνου Ἀ.π. Βακαλοπούλου, Ἀνέκδοτα ἱστορικὰ στοιχεῖα ἀναφερόμενα στὴν Μακεδονία πρὶν καὶ μετὰ τὸ 1821, Θεσσαλονικὴ 1975, σ. 21, πρέπει νὰ διορθωθεῖ σὲ «Καμπανίας Γρηγόριος». Κασσανδρείας αὐτὴ τὴν ἐποχὴ εἶναι ὁ Ἰάκωβος ἐνῶ στὴν Καμπανία ἀρχιεράτευε ὁ Γρηγόριος πού ἔλαβε μέρος καὶ στὴν ἐκλογὴ τοῦ Ἰακώβου.

1. Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, ὁ.π., σ. 54.

2. Κωνσταντίνου Δ. Μέρτζιου, Μνημεῖα Μακεδονικῆς Ἱστορίας, Θεσσαλονικὴ 1947, σ. 520.

3. Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ἡ ἠρωικὴ Κασσάνδρα, ὁ.π., σ. 91· πρβλ. σ. 162 τὸ πωλητήριο γράμμα.

4. Νικολάου Β. Χρυσανθίδου, Αὐτοσχέδιος περιγραφή τῆς Χαλκιδικτικῆς χερσονήσου μετ' ἀρχαιολογικῶν σημειώσεων καὶ ἱστορικῶν συμβάντων, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1870, σ. 91, καὶ σ. 102.

5. Νικολάου Β. Χρυσανθίδου, Αὐτοσχέδιος περιγραφή, ὁ.π., σ. 6-7· Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ἡ ἠρωικὴ Κασσάνδρα, ὁ.π., σ. 91 καὶ σ. 118.

6. Νικολάου Β. Χρυσανθίδου, Αὐτοσχέδιος περιγραφή, ὁ.π., σ. 40.

7. Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου, Ἐκδρομὴ, ὁ.π., σ. 78. Τὸ κείμενο τοῦ γράμματος, τοῦ πρ. Α. Σωφρονίου, Ἡ Ἱερά Μονὴ τῆς Ἀγ. Ἀναστασίας, ὁ.π., σ. 297-303.

8. Ἀρχμ. Καλλινίκου Δελικάνη, Τὰ ἐν τοῖς Κώδιξι, ὁ.π., ἐν Κωνσταντινουπόλει 1904, σ. 275.

Τὸν Ἰούνιο τοῦ 1846 ὁ Ἰάκωβος ἔγινε Μητροπολίτης Σερρών¹, στίς 11 Ὀκτωβρίου 1860 ἔγινε Κυζίκου², στίς 24 Μαΐου 1861 ἐκλέχθηκε Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας³ καὶ στίς 31 Δεκεμβρίου τοῦ 1865 πέθανε ἀπὸ ἀποπληξία σὲ ἡλικία 63 ἐτῶν στὴν πατρίδα του Πάτμο, ὅπου βρισκόταν γιὰ ἀναψυχή⁴. Στὰ γραφεῖα τῆς Μητρόπολης Κασσανδρείας ὑπῆρχε φωτογραφία του. Οἱ Τοῦρκοι τὸν ἀποκαλοῦσαν γιοῦρ γιλάν (φίδι κολοβό), δηλαδή ὑπουλο, χαρακτηρισρίζοντας ἔτσι τὴν εὐστροφία του⁵.

36. Ὁ Ἰερεμίας Κατρικᾶς ἦταν Λέσβιος, ἐχρημάτισε δευτερεύων Διάκονος στὸ Πατριαρχεῖο καὶ στίς 16 Νοεμβρίου 1837 ἐκλέχθηκε στὴν Ἐπαρχία Σαμακοβίου⁶. Τὸν Ἰούνιο τοῦ 1846 μετατέθηκε στὴν Κασσανδρεία⁷, ἀπὸ τὴν ὁποία παραιτήθηκε τὸ Φεβρουάριο τοῦ 1851⁸. Τὸ 1870 ἐφησύχασε στὴ Μυτιλήνη⁹ ὡς πρῶν Κασσανδρείας.

37. Ὁ Ἰγνάτιος ἦταν Βυζάντιος, καταγόταν ἀπὸ τὸ Καντήκιο (Χαλκηδόνα)¹⁰, τὸ 1843-1844 ἦταν 30 ἐτῶν¹¹ καὶ μέχρι τὴν ἐκλογή του ὡς Αἰ-

1. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, δ.π., 32 (1957) 184.

2. «Ἀνατολικὸς Ἀστήρ», Ἔτος ΙΖ' (περίοδος Β') 1878, ἀριθ. 49, σ. 769. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, δ.π., 32 (1957) 470.

3. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, δ.π., 32 (1957) 470 καὶ σ. 473.

4. Δημητρίου Καλλιμάχου, Πατριαρχικὴ βιβλιοθήκη συμπλήρωμα. Ἄγνωστοι κώδικες, «Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος» 12 (1913) 540. Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀλεξανδρείας (62-1934), Ἀλεξάνδρεια 1935, σ. 839. Ὁ Γεράσιμος Γ. Μαζαράκης Κεφαλλην, Συμβολὴ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς ἐν Αἰγύπτῳ Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐκδίδεται ἐπιμελεία Εὐγενίου Μιχαηλίδου καθηγητοῦ Διευθυντοῦ τοῦ «Ἐκκλησιαστικοῦ Φάρου», Ἀλεξάνδρεια 1932, σ. 673-674, ἀναφέρει ὅτι ὁ Ἰάκωβος πέθανε στίς 30 Δεκεμβρίου. Πρβλ. καὶ Μανουὴλ Ἰω. Γεδεών, Ἀρχεῖον Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, δ.π., σ. 284, γιὰ τὴν ἡλικία τοῦ Ἰακώβου.

5. Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ἡ ἠρωϊκὴ Κασσάνδρα, δ.π., σ. 102.

6. ἡ Μητροπολίτου Σάρδεων Γερμανοῦ, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι τῶν Ἐπαρχιῶν τῆς Βορείου Θράκης καὶ ἐν γένει τῆς Βουλγαρίας ἀπὸ τῆς ἀλώσεως καὶ ἐξῆς, «Θρακικά» 8 (1937) 161. Πρβλ. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, δ.π., 32 (1957) 91.

7. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, δ.π., 32 (1957) 185.

8. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, δ.π., 32 (1957) 325.

9. Νικολάου Β. Χρυσανθίδου, Αὐτοσχέδιος περιγραφή, δ.π., σ. 16 ὑποσ. 1.

10. Μανουὴλ Ἰω. Γεδεών, Ἀρχεῖον Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, δ.π., σ. 282-283. Ἀνθίμου Ἀλεξοῦδη, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, δ.π., σ. 3. Γρηγορίου Παν. Βέλκου, Ἡ ἐπισκοπὴ Δομένικου καὶ Ἐλασσῶνος, Ἐλασσόνα 1980, σ. 197.

11. Μανουὴλ Ἰω. Γεδεών, Ἀρχεῖον Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, δ.π., σ. 282-283.

νου, 25 Αὐγούστου 1850, διατελοῦσε Μέγας Ἀρχιδιάκονος στὸ Πατριαρχεῖο¹. Στὶς 8 Φεβρουαρίου 1851 ἔγινε Κασσανδρείας², στὶς 24 Δεκεμβρίου 1860 Ἐλασσῶνος³ καὶ τὸ Μάρτιο τοῦ 1867 πέθανε αἰφνιδιαστικὰ στὴν Κωνσταντινούπολη, ἐνῶ διαδόθηκε ὅτι δηλητηριάστηκε ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους τοῦ Συνοδικούς, γιὰ τὸς κατηγοροῦσε γιὰ τὰ ἐλαττώματα καὶ τὶς ἀδυναμίες τοῦς⁴. Ὡς Κασσανδρείας ὁ Ἰγνάτιος ἔλαβε μέρος στὶς 21 Ἰουλίου 1853 στὴν ἐκλογή καὶ χειροτονία, στὴ Θεσσαλονίκη, τοῦ Ἀρχιμανδρίτη Θεοκλήτου ὡς Ἐπισκόπου Κίτρους⁵, καὶ ὡς Κασσανδρείας ὑπέγραψε γράμμα τοῦ Πατριάρχου Ἀνθίμου, στὶς 5 Νοεμβρίου 1856, πρὸς τὴν Κοινότητα τῆς Βιέννης⁶.

38. Ὁ Νεόφυτος Δρυμάδης καταγόταν ἀπὸ τὸ χωριὸ Δρυμάδες Πωγωνίου τῆς Ἠπείρου, ὅπου γεννήθηκε τὸ 1820⁷. Ὀντας Μέγας Πρωτοσύγκελλος στὸ Πατριαρχεῖο ἐκλέχθηκε στὶς 16 Ἀπριλίου 1856 Χίου⁸, στὶς 24 Δεκεμβρίου 1860 μετατέθηκε στὴν Κασσανδρεία⁹, στὶς 14 Μαρτίου 1865

1. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 32 (1957) 324. Πρβλ. Μιλτ. Σταμούλη, Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Θράκης, «Θρακικὰ» 14 (1940) 82.

2. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 32 (1957) 325.

3. «Ἀνατολικὸς Ἀστήρ», Ἔτος ΙΖ' (περίοδος Β'), 1878, ἀριθ. 49, σ. 770· Μηνᾶ Δ. Χαμουδοπούλου, Πατριαρχικαὶ πινακίδες, ὁ.π., σ. 483. Πρβλ. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 32 (1937) 471.

4. Γρηγορίου Παν. Βέλκου, Ἡ Ἐπισκοπὴ Δομενίκου καὶ Ἐλασσῶνος, ὁ.π., σ. 197.

5. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 32 (1957) 330. Πρβλ. Μηνᾶ Δ. Χαμουδοπούλου, Πατριαρχικαὶ πινακίδες, ὁ.π., σ. 431· Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνας, Ἐπίσκοποι Κίτρους, ὁ.π., σ. 84.

6. Σωφρονίου Εὐστρατιάδου Μητροπολίτου Λεοντοπόλεως, Ὁ ἐν Βιέννη ναὸς τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ ἡ Κοινότης τῶν Ἑλλήνων Ὀθωμανῶν ὑπὸ κτῶν, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 1912, σ. 58.

7. Φωτίου Γ. Οἰκονόμου, Ἡ ἐν Ἠπειρῷ Ἐκκλησία Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτισης ἀπὸ τῆς πρώτης διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, Ἀθήναι 1971, σ. 64-65.

8. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 32 (1957) 463. Πρβλ. Ἰενοφώντος Λ. Σιδερίδου, Μητροπολιταὶ Δέρκων (783-1925), «Ὁρθοδοξία» 8 (1933) 357, ὅπου ἀναγράφεται ὅτι ὁ Νεόφυτος ἔγινε Χίου στὶς 14 ἢ 17 Ἀπριλίου 1856, καὶ Ἰσταρᾶ καὶ Ἀριστάρχη Βέη, Δέρκοι. Περὶ τῆς Μητροπόλεως Δέρκων καὶ τῶν αὐτῆς Μητροπολιτῶν Θρόνος Η', «Ὁρθοδοξία» 9 (1934) 222, ὅπου ἀναγράφεται ὅτι ἔγινε στὶς 17 Φεβρουαρίου 1856.

9. «Ἀνατολικὸς Ἀστήρ», Ἔτος ΙΖ' (περίοδος Ζ'), 1878, ἀριθ. 49, σ. 770· Μηνᾶ Δ. Χαμουδοπούλου, Πατριαρχικαὶ πινακίδες, ὁ.π., σ. 483· Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 32 (1957) 471.

ἔγινε Δέρκων¹, ὅπου πέθανε στις 5 Αὐγούστου 1875². Ὡς Κασσανδρείας ὁ Νεόφυτος συνέστησε τὸ ἀλληλοδιδασκτικὸ σχολεῖο στὴν Καψόχωρα, ἀνήγειρε ἀπὸ τὰ θεμέλια τὸ 1863, μὲ τὴν πλοῦσια συνδρομὴ τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ, τὸ ἀλληλοδιδασκτικὸ σχολεῖο στὴν Ὀρμύλια καὶ τὴν προτροπὴ του ἀλλὰ καὶ τὴ μερικὴ δαπάνη του καὶ τὴ δαπάνη τῶν κατοίκων ἀνήγειρε ἀπὸ τὰ θεμέλια τὸ ἀλληλοδιδασκτικὸ σχολεῖο στὰ Βασιλικά³.

39. Διάδοχος τοῦ Νεοφύτου ὑπῆρξε ὁ Χρῦσανθος ὁ Καισαρέας. Ἱερομόναχος ὄντας ὁ Χρῦσανθος ἐκλέχτηκε στις 19 Ἀπριλίου 1850 τιτουλάριος Ἐπίσκοπος Δεκαπόλεως βοηθὸς τοῦ Μητροπολίτη Νεοκαισαρείας Κυρίλλου⁴ καὶ στις 15 Μαρτίου 1865 μετατέθηκε στὴν Κασσάνδρεια⁵. Τὸ 1866 ἔκτισε στὸν κῆπο τῆς Μητρόπολης, στὴ Βάλτα, ὠραία δεξαμενὴ, τὸ ἴδιο ἔτος ἐγκαινίασε μικρὸ Ναὸ ποῦ ἀνεγέρθηκε στὸ ρωσικὸ Μετόχι τοῦ χωριοῦ Ἄθυτος, ἀνήγειρε τὸ νεκροταφεῖο στὴν Ὀρμύλια καὶ μὲ τὴ φροντίδα του ἐπισκευάστηκε ἡ ἀλληλοδιδασκτικὴ σχολὴ στὰ Βρασιτά⁶. Στις 25 Ἀπριλίου 1866 ἐπίσης ὑπογράφηκε στὴ Μητρόπολη ἀπὸ τὸν Χρῦσανθο καὶ τοὺς προκρίτους ἀντιπροσώπους 12 χωριῶν τῆς Κασσάνδρας ὁ Γενικὸς Κανονισμὸς τῶν σχολείων τῆς περιοχῆς⁷. Καὶ τὸ ἀλληλοδιδασκτικὸ σχολεῖο στὴ Φούρκα συστήθηκε τὸ 1866 μὲ τὴν προτροπὴ τοῦ Χρυσάνθου⁸. Στις 19 Ἀπριλίου 1866 ὁ Λεωνίδα Πασχάλης, ἐπικεφαλῆς 32 Ἑλλήνων ἀνταρτῶν, ποῦ ἦλθαν ἀπὸ τὴν ἐλεύθερη τότε Ἑλλάδα, κήρυξε στὴν Κασσάνδρα ἐπανάσταση. Τὴν ἐπαναστατικὴ αὐτὴ ἀπόπειρα, ποῦ δὲν ἔφερε ἀποτέλεσμα,

1. Μηνᾶ Δ. Χαμουδοπούλου, Πατριαρχικαὶ πινακίδες, δ.π., σ. 529· Ἰενοφῶντος Λ. Σιδερίδου, Μητροπολίται Δέρκων, δ.π., σ. 357· Ἰσταυράκη Ἀριστάρχη Βέη, Δέρκοι, δ.π., σ. 222. Μιλτ. Σταμούλη, Συμβολή, δ.π., σ. 106· Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, δ.π., 32 (1937) 479.

2. Ἰενοφῶντος Λ. Σιδερίδου, Μητροπολίται Δέρκων, δ.π., σ. 358· Ἰσταυράκη Ἀριστάρχη Βέη, Δέρκοι, δ.π., σ. 222. Περισσότερα γιὰ τὸν Νεόφυτο ἰδὲς, Νεοφύτου Μητροπολίτου Δέρκων ἔργα τινὰ (μετὰ τῆς βιογραφίας αὐτοῦ) ἐκδιδόμενα ὑπὸ Β. Διαμαντοπούλου. Δαπάνη τοῦ Ἐξωχωτάτου Χρηστάκη ἐφέντη Ζωγράφου. Ἄδεια τοῦ ὑπουργεῖου τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1881, σ. 335.

3. Νικολάου Β. Χρυσανθίδου, Αὐτοσχέδιος περιγραφή, δ.π., σ. 10, 15, 31.

4. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, δ.π., 32 (1957) 323.

5. Μηνᾶ Δ. Χαμουδοπούλου, Πατριαρχικαὶ πινακίδες, δ.π., σ. 529· Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, δ.π., 32 (1957) 479· πρβλ. Ἀνθίμου Ἀλεξοῦδη, Χρονολογικοὶ κατάλογοι, δ.π., σ. 3.

6. Νικολάου Β. Χρυσανθίδου, Αὐτοσχέδιος περιγραφή, δ.π., σ. 6 ὑποσ. 1, σ. 13, 15, 41-42.

7. Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ἡ ἠρωτικὴ Κασσάνδρα, δ.π., σ. 168-170, τὸ κείμενο τοῦ Κανονισμοῦ.

8. Νικολάου Β. Χρυσανθίδου, Αὐτοσχέδιος περιγραφή, δ.π., σ. 7· Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ἡ ἠρωτικὴ Κασσάνδρα, δ.π., σ. 91.

ἀποδοκίμασε με ἐγκύκλιό του στις 28 Ἀπριλίου ὁ Χρυσάνθος ὕστερα ἀπὸ διαταγὴ τοῦ βαλῆ τῆς Θεσσαλονίκης Ἀσκήφ πασᾶ¹. Τὸ ἐπόμενο ἔτος 1867 με τὴν προτροπὴ καὶ φροντίδα τοῦ Χρυσάνθου ἀνεγέρθηκε ἀπὸ τὰ θεμέλια ὁ Ναὸς στὸ Κασσανδρεῖν² καὶ με τὴν προτροπὴ καὶ συνδρομὴ του ἀνεγέρθηκε ὁ Ναὸς τοῦ Μάρτυρα Νικήτα στὸ χωριὸ Νικήτη. Ἐπίσης με τὴν προτροπὴ του συστήθηκε τὸ σχολεῖο στὸ Παλιούρι καὶ με τοὺς κόπους του ἀνεγέρθηκε ἀπὸ τὰ θεμέλια ἡ ἑλληνικὴ καὶ ἀλληλοδιδασκτικὴ σχολὴ στὸν Ἅγιον Νικόλαο³.

Γραμματέας τοῦ Χρυσάνθου ἦταν ὁ Βυζάντιος Νικόλαος Χρυσανθίδης, ποὺ ἔγραψε καὶ ἐξέδωσε τὸ 1870 στὴν Κωνσταντινούπολη τὴν «Ἄυτοσχέδιον περιγραφὴν τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου μετ' ἀρχαιολογικῶν σημειώσεων καὶ ἱστορικῶν συμβάντων» καὶ ἐστὶ κατέλιπε σὲ μᾶς ἀξιόλογες γνώσεις γιὰ τὴ Χαλκιδική⁴. Δυστυχῶς στὸ βιβλίον αὐτό, ὅπως γράφει ὁ Γεδεῶν, λέγονται πολλὰ γιὰ τὸν Χρυσάνθο καὶ νομίζει κανεὶς ὅτι ἐκδόθηκε μόνο γιὰ νὰ ἐπαινέσει τὸ Μητροπολίτη ποὺ παύθηκε ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία ἀπὸ τὴ Μητρόπολη Κασσανδρείας⁵. Ἄλλωστε ὁ Χρυσανθίδης στὸν Χρυσάνθο ἀφιέρωσε τὴ συγγραφὴ αὐτή.

Ὁ Χρυσάνθος ἔγινε ἐκπτώτος ἀπὸ τὴν Κασσάνδρεια διὰ λόγους ἐλλόγους καὶ κανονικοὺς καὶ στις 10 Σεπτεμβρίου 1867 στὴ θέση του ἐκλέχθηκε ὁ Μέγας Ἀρχιμανδρίτης Γρηγόριος Μισιλιάνος⁶.

Στις 25 Μαΐου 1872 ὁ Χρυσάνθος ἐπανῆλθε στὴν ἐνεργὸ ὑπηρεσία τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀπὸ πρῶην Κασσανδρείας ἔγινε Μητροπολίτης Ἀγκύρας⁷. Πέθανε τὸ 1877⁸.

1. Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ἡ ἠρωϊκὴ Κασσάνδρα, ὁ.π., σ. 67, 74-75. Πρβλ. καὶ σ. 164-165, τὸ κείμενο τῆς ἐγκυκλίου τοῦ Χρυσάνθου γιὰ ὅλη τὴν Ἐπαρχία του.

2. Νικολάου Β. Χρυσανθίδου, Ἄυτοσχέδιος περιγραφὴ, ὁ.π., σ. 8. Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ἡ ἠρωϊκὴ Κασσάνδρα, ὁ.π., σ. 92.

3. Νικολάου Β. Χρυσανθίδου, Ἄυτοσχέδιος περιγραφὴ, ὁ.π., σ. 15-16, 9, 21.

4. Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ἡ ἠρωϊκὴ Κασσάνδρα, ὁ.π., σ. 87, 90.

5. Μ. Ι. Γεδεῶν, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 10 (1890) 61.

6. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 32 (1957) 484. Πρβλ. Μητᾶ Δ. Χαμουδοπούλου, Πατριαρχικὰ πινακίδες, ὁ.π., σ. 550, ὅπου ἀναγράφεται ὅτι ὁ Χρυσάνθος παύθηκε καὶ τὸ Δεκέμβριον τοῦ 1867 ἐκλέχθηκε ὁ Γρηγόριος. Ἴδὲ καὶ Μ. Ι. Γεδεῶν, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., σ. 61, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι ἡ παύση του ἔγινε τὸ 1868. Κατὰ τὸν Σταυράκη Ἀριστάρχη βῆθ ὁ Γρηγόριος χειροτονήθηκε Μητροπολίτης Κασσανδρείας στις 20 Δεκεμβρίου 1867.

7. Μητᾶ Δ. Χαμουδοπούλου, Πατριαρχικὰ πινακίδες, ὁ.π., σ. 619. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 33 (1958) 20.

8. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 33 (1958) 150.

40. Ὁ Γ ρ η γ ό ρ ι ο ς Μισλιάνος, Ἡπειρώτης στὴν καταγωγή¹, παρέμεινε στὴν Κασσάνδρεια μέχρι τὶς 17 Ἀπριλίου 1873 ὅταν μετατέθηκε στὴ Μητρόπολη Γάνου καὶ Χώρας². Στὴ νέα του ἔδρα ἔμεινε μόνο δύο μῆνες, γιατί πέθανε τὸν Ἰούλιο τοῦ ἴδιου ἔτους καὶ στὶς 15 Ἰουλίου Γάνου καὶ Χώρας ἐκλέχτηκε ὁ Χαλεπίου Τιμόθεος Λαμπρίδης³. Ὁ Γρηγόριος τάφηκε στὴ Μονὴ Ἀγίου Γεωργίου τοῦ Ξενίτα. Τὸ ἐπίθετό του Μισλιάνος προέρχεται ἀπὸ τὴ βουλγαρικὴ Μονὴ Μίσλας⁴.

Στις 24 Μαρτίου 1868 ὑπογράφηκε ἀπὸ τὸν Γρηγόριο καὶ τοὺς προκρίτους πληρεξουσίου ὄλων τῶν χωριῶν τῆς χερσονήσου Κασσάνδρας ἐπίσημος ἐκκλησιαστικὴ πρῶξις γιὰ τὰ σχολεῖα⁵. Στις 25 Νοεμβρίου 1870 ὑπογράφηκε ἡ μεταφορὰ τῆς ἔδρας τῆς Μητρόπολης ἀπὸ τὴ Βάλτα στὸν Πολύγυρο γιὰ τὴν πιὸ εὐρυθμὴ διεξαγωγὴ τῶν θρησκευτικῶν καὶ συζυγικῶν ὑποθέσεων καὶ τοῦτο γιατί ἤδη τὸ προηγούμενο ἔτος 1869 εἶχε μεταφερθεῖ τὸ πολιτικὸ δικαστήριον⁶. Οἱ Κασσανδρινοὶ πάντως δυσανασχέτησαν πολὺ ἀπὸ τὴν ἀπόφαση τοῦ Χρυσάνθου νὰ μεταφέρει τὴν ἔδρα τῆς Μητρόπολης στὸν Πολύγυρο⁷, ἀλλὰ τελικὰ ὑποχώρησαν.

41. Ὁ Κ ω ν σ τ ά ν τ ι ο ς Ζαχαριάδης ἢ Γαζῆς καταγόταν ἀπὸ τὴν Σινώπη καὶ ἀποφοίτησε τὸ 1856 ἀπὸ τὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης⁸. Ἀπὸ Μέγας Ἀρχιδιάκονος ἐκλέχτηκε Μητροπολίτης Κασσανδρείας στὶς 18 Ἀπριλίου 1873 ὡς διάδοχος τοῦ Γρηγορίου Μισλιάνου⁹. Στις 28 Σεπτεμβρίου 1874 ὑπογράφηκε ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν 12 χωριῶν τῆς Κασ-

1. Ἀνθίμου Ἀλεξούδη, Χρονολογικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., σ. 3.

2. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 33 (1958) 22· Ὁ Μ. Ι. Γ. (εδεών), Γανοχώρων ἐκκλησιαστικαὶ παροικίαι, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 32 (1912) 407, ἀναφέρει ὅτι ἡ μετάθεσις ἐγένεε στὶς 7 Ἀπριλίου. Πρβλ. Μηνᾶ Δ. Χαμουδοπούλου, Πατριαρχικαὶ πινακίδες, ὁ.π., σ. 620· Μιλτ. Σταμούλη, Συμβολή, ὁ.π., σ. 101.

3. Μηνᾶ Δ. Χαμουδοπούλου, Πατριαρχικαὶ πινακίδες, ὁ.π., σ. 620· Αρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 33 (1958) 23.

4. Μ. Ι. Γ (εδεών), Γανοχώρων, ὁ.π., σ. 407.

5. Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ἡ ἠρωϊκὴ Κασσάνδρα, ὁ.π., σ. 171-172.

6. Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ἡ ἠρωϊκὴ Κασσάνδρα, ὁ.π., σ. 100-101. Ἰδὲς καὶ σ. 174-175, τὸ πρακτικὸ μεταφορᾶς τῆς ἔδρας ἀπὸ τὴ Βάλτα στὸν Πολύγυρο μὲ ἡμερομηνία 25 Νοεμβρίου 1870 καὶ τὴν ὑπογραφή τοῦ Γρηγορίου.

7. Νικολάου Β. Χρυσανθίδου, Αὐτοσχέδιος περιγραφή, ὁ.π., σ. 40.

8. Βασίλειου Θ. Σταυρίδου, Ἡ Ἱερὰ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης 1844-1923, Ἀθήναι 1970, σ. 146.

9. Μηνᾶ Δ. Χαμουδοπούλου, Πατριαρχικαὶ πινακίδες, ὁ.π., σ. 620· Αρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 33 (1958) 22. Πρβλ. R. J a n i n, Cassandria, ὁ.π., στ. 1306, ὅπου ἀναγράφεται ἡ 21 Ἀπριλίου ὡς ἡμερομηνία ἐκλογῆς του.

σάνδρας *ἐπίσημος πρᾶξις* τοῦ Κωνσταντίου γιὰ τὰ σχολεῖα¹. Τὸ 1888 ἐμφανίστηκαν στὴν Κασσάνδρα προσηλυτιστικὲς ἐνέργειες τῶν Προτεσταντῶν καὶ ὁ Κωνστάντιος ἐξήγησε ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Κοινότητα τοῦ Ἁγίου Ὄρους νὰ ἀποσταλεῖ κατάλληλος Ἱερομόναχος γιὰ τὴν ἐξομολόγησι τῶν Χριστιανῶν καὶ τὴν ὀρθόδοξη χριστιανικὴ διδασκαλία καὶ νὰ στηριχθοῦν ἔτσι οἱ Ὀρθόδοξοι. Στὴν ἐκκλήσι αὐτὴ τοῦ Κωνσταντίου ἀνταποκρίθηκε ἡ Ἱερὰ Κοινότητα καὶ ἐστάλη τότε ὁ εὐπαίδευτος Ἱερομόναχος Ἰάκωβος ἀπὸ τὴ Μονὴ Διονυσίου. Ὁ Ἰάκωβος ἔμεινε τέσσερις μῆνες στὴν Κασσάνδρα καὶ ἐπιτέλεσε θαυμάσιο ἔργο².

Στις 14 Ἀπριλίου 1892 ὁ Κωνστάντιος μετατέθηκε στὴ Μητρόπολι Σηλυβρίας³, στίς 7 Σεπτεμβρίου 1900 ἔγινε Μαρωνεῖας⁴, τέθηκε σὲ προσωρινὴ διαθεσιμότητα τὸ 1902 καὶ ἀντικαταστάθηκε⁵ καὶ πέθανε στὴν Κωνσταντινούπολι στίς 7 Ἰανουαρίου τοῦ 1908 ὡς πρῶην Μαρωνεῖας⁶.

42. Τὸν Κωνστάντιο στίς 14 Ἀπριλίου 1892 στὴν Κασσάνδρεια διαδέχτηκε ὁ Προκόπιος. Τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1855 ὁ Ἀρχιμανδρίτης Προκόπιος ἐκλέχθηκε Κλαυδιουπόλεως, ἀρχιερατικὸς προϊστάμενος τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου Γαλατᾶ τῆς Κωνσταντινούπολης⁷, στίς 7 Μαΐου 1865 ἔγινε Μογλενῶν⁸, στίς 2 Μαΐου 1877 ἔγινε Βεροῖας⁹ καὶ στίς 14 Ἀπριλίου 1892 ἔγινε Κασσανδρεῖας¹⁰. Ὁ Προκόπιος, ποὺ καταγόταν ἀπὸ τὴ Μηχα-

1. Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ἡ ἠρωϊκὴ Κασσάνδρα, δ.π., σ. 172-174.

2. Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ἡ ἠρωϊκὴ Κασσάνδρα, δ.π., σ. 111.

3. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, δ.π., 33 (1958) 288· πρβλ. Μιλτ. Σταμούλη, Συμβολή, δ.π., σ. 170.

4. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, δ.π., 33 (1958) 397· πρβλ. Μιλτ. Σταμούλη, Συμβολή, δ.π., σ. 137.

5. ἴτου Μαρωνεῖας Τιμοθέου, Ἐπισκοπικὸς κατάλογος· Μητροπόλεως Μαρωνεῖας, «Ἐκκλησία» 40 (1963) 54· Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, δ.π., 33 (1958) 402.

6. «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 28 (1908) 24.

7. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, δ.π., 32 (1957) 461.

8. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, δ.π., 32 (1957) 480.

9. «Ἀνατολικὸς Ἄσθρ», Ἔτος ΙΖ' (περίοδος Ζ'), 1878, ἀριθ. 50, σ. 787· Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, δ.π., 33 (1958) 34· Ἀρχιμανδρίτου Σωφρονίου Ἀν. Σταμούλη εἰς τὴν Μητροπολίτου Μυριοφύτου καὶ Περιστάσεως καὶ μετέπειτα μητροπολίτου Ἐλευθερουπόλεως, Συμβολή εἰς τὸν κατάλογον τῶν Ἐπισκόπων Βεροῖας καὶ Ναούσης, «Ἐπετηρίς τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν» 12 (1962) 48.

10. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, δ.π., 33 (1958) 399.

νώνα Κυζίκου πέθανε στις ἀρχές Ὀκτωβρίου 1900 στήν ἐπαρχία του σέ ἡλικία 86 ἐτῶν¹.

43. Ὁ Λεόντιος Ἐλευθεριάδης διετέλεσε Πρωτοσύγκελλος τοῦ Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Γρηγορίου καί τὸ Σεπτέμβριο τοῦ 1885 ἐκλέχθηκε Ἐπίσκοπος Κίτρους ἀπὸ τὴν Ἐπαρχιακὴ Σύνοδο τῆς Θεσσαλονίκης στὸ Μητροπολιτικὸ Ναὸ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου². Στις 12 Αὐγούστου 1893 ἔγινε Ἐπίσκοπος Παραμυθίας καί ἀπὸ τὸν Ἰούνιο τοῦ 1895 Μητροπολίτης στήν ἴδια ἐπαρχία, ἀφοῦ ἡ Ἐπισκοπὴ Παραμυθίας ἀνυψώθηκε σὲ Μητρόπολη³. Στις 13 Φεβρουαρίου 1896 ἔγινε Φιλαδέλφειας⁴, στις 29 Ἀπριλίου 1899 Μελενίκου⁵ καί στις 15 Φεβρουαρίου 1901 Κασσανδρείας⁶. Τὸ ἴδιο ἔτος ἔλαβε μέρος στήν ἐκλογικὴ συνέλευση ποὺ ἐξέλεξε τὸν Ἰωακείμ Γ΄ γιὰ δευτέρη φορά ὡς Πατριάρχη⁷. Ὁ Λεόντιος τέθηκε, ὅπως ἀναγράφεται στήν πράξη ἐκλογῆς τοῦ Ἰωάννου Χατζηπαποστόλου ὡς Μητροπολίτη Κασσανδρείας, στις 8 Αὐγούστου 1903 *συνοδικῆ διαγνώμη εἰς προσωρινὴν διαθεσιμότητα*⁸, ἐνῶ στὸ συνοδικὸ ἔγγραφο, τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1903, μὲ τὸ ὁποῖο ἔγινε γνωστὴ στοὺς χριστιανοὺς τῆς Μητρόπολης Κασσανδρείας ἡ ἐκλογὴ τοῦ Ἰωάννου, ἀναφέρεται ὅτι ὁ Λεόντιος μετατέθηκε στὴ Μητρόπολη Αἴνου⁹. Στὴ Μητρόπολη Αἴνου ὁ Λεόντιος ἔμεινε ἀπὸ τῆς 8 Αὐγούστου 1903¹⁰ μέχρι τῆς 27 Ἰανουαρίου 1907, ὁπότε παύθηκε καί στὴ θέση

1. «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 20 (1900) 448.

2. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, δ.π., 33 (1958) 116. Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα, Ἐπίσκοποι Κίτρους, δ.π., σ. 88.

3. Μητροπολίτου Σάρδεων Γερμανοῦ, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι τῶν ἐν Ἠπειρῷ καὶ Ἀλβανίᾳ Ἐπαρχιῶν τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, «Ἠπειρωτικὰ Χρονικά» 12 (1937) 82. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, δ.π., 33 (1958) 291. Φωτίου Γ. Οἰκονόμου, Ἡ Ἐκκλησία ἐν Θεσπρωτίᾳ ἀπὸ τῆς διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ μέχρι σήμερον, Ἀθήνα 1964, σ. 49 καὶ 57.

4. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, δ.π., 33 (19.8) 295.

5. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, δ.π., 33 (1958) 302. Theodoros N. Vlachos, Die Geschichte der byzantinischen Stadt Melenikon, Thessaloniki 1969, σ. 93.

6. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, δ.π., 33 (1958) 399.

7. Κωνσταντίνου Π. Σπανοῦδη, Ἱστορικαὶ Σελίδες. Ἰωακείμ ὁ Γ΄, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1902, σ. 151· πρβλ. καὶ σ. 113.

8. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, δ.π., 33 (1958) 404. Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ἡ ἠρωικὴ Κασσάνδρα, δ.π., σ. 176.

9. Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ἡ ἠρωικὴ Κασσάνδρα, δ.π., σ. 178. Μελέτη τοῦ Κασσανδρείας Λεοντίου γιὰ τὶς μοναστηριακὲς περιουσίες στήν Ἠπειρο δημοσιεύθηκε στήν «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 23 (1903) 209-211, 215-217.

10. «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 23 (1903) 347. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ

του τοποθετήθηκε ὁ Ἐπίσκοπος Χριστουπόλεως Ἰωακείμ Γεωργιάδης¹.

44. Ὁ Ἰωάννης Χατζηποστόλου καταγόταν ἀπὸ τὴν Ἰμβρο καὶ ἀπεφοίτησε τὸ 1876 ἀπὸ τὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης². Ἀπὸ Μέγας Ἀρχιδιάκονος ἐκλέχτηκε τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1885 Ἐπίσκοπος Παραμυθίας ὕστερα ἀπὸ αἴτηση τοῦ Μητροπολίτη Ἰωαννίνων Σωφρονίου³. Στις 12 Αὐγούστου 1893 ἔγινε Μητροπολίτης Δισκάτης⁴, στις 29 Μαΐου 1897 Λέρου καὶ Καλύμνου⁵ καὶ στις 8 Αὐγούστου 1903 Κασσανδρείας⁶. Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1907, ἐπειδὴ ὁ Ἰωάννης κατηγορήθηκε ἀπὸ τοὺς πιστοὺς τῆς ἐπαρχίας του, ἀποφασίστηκε συνοδικῶς νὰ ἀποχωρήσει ἀπὸ τὴ Μητρόπολη, νὰ περιοριστεῖ στὴ Μονὴ τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας καὶ νὰ μεταβεῖ στὴν ἐπαρχία του ὡς πατριαρχικὸς ἑξαρχος ὁ Μητροπολίτης Βοδενῶν Στέφανος γιὰ νὰ ἐξετάσει τὸ ἐνυπόστατο ἢ ὄχι τῶν καταγγελιῶν⁷. Στις 3 Ἰουλίου 1907 ὑπέβαλε οἰκιοθελῶς τὴν παραίτησή του⁸ καὶ μετέβη εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος. Στις 11 Ἰουνίου 1915 πέθανε στὴν Κωνσταντινούπολη, ὅπου πῆγε γιὰ νοσηλεία, καὶ τάφηκε στὴ Μονὴ Ζωοδόχου Πηγῆς Βαλουκλή⁹.

Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, δ.π., 33 (1958) 405. Ὁ †Μητροπολίτης Σάρδεων Γερμανός, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι τῶν Ἐπαρχιῶν τῆς Ἀνατολ. καὶ Δυτ. Θράκης (Ἀπὸ τῆς ἀλώσεως γενικῶς, ἀλλ' ἰδίως ἀπὸ τοῦ ιζ' αἰῶνος καὶ ἐξῆς), «Θρακικά» 6 (1935) 49, ἔχει 9 Αὐγούστου.

1. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, δ.π., 33 (1958) 411.

2. Βασιλείου Θ. Σταυρίδου, Ἡ Ἱερά Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης, δ.π., σ. 153.

3. Μητροπολίτου Σάρδεων Γερμανοῦ, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι τῶν ἐν Ἠπειρῷ, δ.π., σ. 82. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, δ.π., 33 (1958) 164. Φωτίου Γ. Οἰκονόμου, Ἡ Ἐκκλησία ἐν Ἑσπερωίᾳ, δ.π., σ. 49.

4. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, δ.π., 33 (1958) 290. Κώστα Β. Σπανοῦ, Ἡ λιγόχρονη Μητρόπολη Δεσκάτης (1882-1896), «Μακεδονικά» 13 (1973) 404 ἐξ.

5. †Μητροπολίτου Σάρδεων Γερμανοῦ, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι τῆς Ἐκκλησίας Δωδεκανήσου, «Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος» 36 (1937) 336. Πρβλ. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, δ.π., 33 (1958) 299 καὶ Ἐμμανουὴλ Ι. Κωνσταντινίδου, Ἡ ἐν Δωδεκανήσῳ Ἐκκλησία. Α. Ἱστορικὴ ἐπισκόπησις (ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερον). Β. Αἱ Μητροπόλεις καὶ οἱ ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, Ἀθήναι 1970, σ. 79.

6. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, δ.π., 33 (1958) 404. Ἰδὲς Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ἡ ἠρωϊκὴ Κασσάνδρα, δ.π., σ. 175-179, σχετικὰ ἔγγραφα.

7. «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 27 (1907) 30.

8. Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, δ.π., σ. 53.

9. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι,

45. Ὁ Εἰρηναῖος Παντολέοντος γεννήθηκε στὴ Χάλκη στὶς 25 Νοεμβρίου 1864, ἀποφοίτησε τὸ 1890 ἀπὸ τὴν ὁμώνυμη Θεολογικὴ Σχολή, ἐργάστηκε γιὰ λίγο ὡς Ἱεροκήρυκας καὶ Καθηγητὴς στὴ Μητρόπολη Ξάνθης, συμπλήρωσε τὴ θεολογικὴ του μόρφωση στὴ Θεολογικὴ Ἀκαδημία τοῦ Κιέβου, ἐργάστηκε ὡς Καθηγητὴς καὶ προσωρινὸς Διευθυντὴς στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης, ἔγινε Μητροπολίτης Μελενίκου στὶς 23 Ὀκτωβρίου 1903, παραιτήθηκε ἀπὸ τὴ θέση αὐτὴ στὶς 11 Αὐγούστου 1906 γιὰ νὰ ἀναλάβει τὴ Σχολαρχία τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης, ἔγινε Μητροπολίτης Κασσανδρείας στὶς 27 Ἰουλίου 1907 καὶ πέθανε στὸν Πολύγυρο, ἔδρα τῆς ἐπαρχίας του, στὶς 16 Αὐγούστου 1945¹.

46. Ὁ Καλλίνικος Χαραλαμπίκης γεννήθηκε στὸ Νεοχώριο τοῦ Βοσπόρου στὶς 23 Μαρτίου 1893. Σπούδασε στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης καὶ συμπλήρωσε τὶς σπουδές του στὴ Γερμανία. Ἐπίσκοπος Ὀλύμπου βοηθὸς τοῦ Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Γενναδίου ἀπὸ τὶς 9 Σεπτεμβρίου 1936, ἔγινε Μητροπολίτης Κασσανδρείας στὶς 5 Δεκεμβρίου 1945. Στὶς 11 Μαρτίου 1958 μετατέθηκε στὴ Μητρόπολη Βεροίας καὶ Ναούσης καὶ πέθανε ὡς πρῶν Βεροίας καὶ Ναούσης στὶς 23 Ὀκτωβρίου 1978².

47. Ὁ Συνέσιος Βισβίνης ἐκλέχτηκε Μητροπολίτης στὶς 10 Μαΐου 1960 καὶ ἀρχιερατεῦει μέχρι σήμερα³.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΑΘ. ΓΛΑΒΙΝΑΣ

δ.π., 33 (1958) 412. Φωτίου Γ. Οἰκονόμου, Ἡ Ἐκκλησία ἐν Θεσπρωτῆ, δ.π., σ 49· Πρβλ. Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, δ.π., σ. 247.

1. Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος (1863-1945). Ἐκδόσεις δευτέρα ἐπισημμένη. Ὁ πρόλογος τοῦ ἀοιδίου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χρυσάνθου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Ἀθῆναι 1970· Ἰω. Χ. Κωνσταντινίδου, Εἰρηναῖος· Ὁ Παντολέοντος, «Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία», (1964) 434-437· Βασιλείου Θ. Σταυρίδου. Ἡ Ἱερὰ Θεολογικὴ Σχολή, δ.π., σ. 60-64, 161.

2. «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς» 20 (1936) 389-391· «Ἐκκλησία» 35 (1958) 125. Νικ. Λ. Φοροπούλου, Καλλίνικος. Ὁ Χαραλαμπίκης, «Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία» 7 (1965) 255-257.

3. «Ἐκκλησία» 37(1960) 347-350. Ἰ(άωννου) Χ. Κ(ωνσταντινίδου), Συνέσιος. Ὁ Βισβίνης, «Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία» 11(1967)571.

RÉSUMÉ

Apostolos Glavinias, Évêques de Kassandria.

La ville de Kassandria (Κασσάνδρεια, Κασσανδρεία, Βάλτα) se trouve au milieu de la presqu'île de Κασσάνδρα. Siège épiscopale au début, devient plus tard archevêché et dernièrement siège de métropolitaine de Kassandria.

Le premier évêque connu, Hérmogène, est mentionné très tôt vers le milieu du Ve siècle tandis que pour l'évêché la première mention se fait en 901 ou 902 dans l'«ἐκθεσις» de l'empereur Léon VI le Sage.

Depuis l'ère byzantine sont connus seulement sept évêques. A partir de la seconde moitié du XVIe siècle la liste épiscopale devient petit à petit plus riche et surtout depuis le XVIIe siècle. Durant la première moitié du XVIIe siècle l'évêché a été élevé en archevêché et devient indépendante par rapport à la métropole de Thessalonique.

En 1870 le siège de métropole de Kassandria a été transféré de Valta à Polygyros.

Dans cette étude nous parlons des évêques connus depuis le premier Hérmogène, jusqu'au contemporain, Synésios. Cette liste comporte 47 noms d'évêques.